

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

Bakalářské prezenční studium
2009 – 2012

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jitka Vodičková

Vliv médií na celkový rozvoj dítěte a na rozvoj jeho
komunikačních dovedností

Praha 2012

Vedoucí bakalářské práce:
PaedDr. Vlasta Vaněčková

JAN AMOS KOMENSKÝ UNIVERSITY PRAGUE

Bachelor Full-Time Studies
2009 - 2012

BACHELOR THESIS

Jitka Vodičková

The influence of media on children's overall development and the
development of communication skills

Prague 2012

The bachelor Thesis Work Supervisor:
PaedDr. Vlasta Vaněčková

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 1. 3. 2012

Jméno autorky:

Poděkování

Chtěla bych poděkovat paní PaedDr. Vlastě Vaněčkové za její odborné vedení a užitečné rady při zpracování bakalářské práce. Také děkuji rodině za podporu.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá problematikou vlivu médií na celkový rozvoj dítěte a na rozvoj jeho komunikačních dovedností. V úvodu je podrobněji zmiňována manipulace v médiích a jejich vliv na vývoj dětí. Rozebírá se, do jaké míry je média ovlivňují v každodenním životě. Je vysvětlen pojem reklamy a její působení na děti. Jsou popsána vývojová stadia od narození po dospívání a vývoj předřečové aktivity. Dále je zde rozebrána komunikace, podmínky správného vývoje řeči, vliv televize, internetu a mobilního telefonu.

Klíčové pojmy

Dítě, internet, manipulace, média, myšlení, reklama, řeč, televize.

Annotation

This Bachelor's thesis deals with the topics of the influence of media on the development of a child and their communication skills. Manipulation in media and its influence on the development of a child is in the introduction. The extent of the influence on child everyday life is analyzed. The term of advertisement and its effect on children is explained. Life stages from the birth to coming of age and the development of pre-talking activity are described. Communication requirements for correct speech development, the influence of television, the internet and mobile phones are discussed as well.

Key words

Child, internet, manipulation, media, thinking, advertising, speech, television.

OBSAH

ÚVOD.....	9
1. MÉDIA.....	10
1. 1 Manipulace v médiích.....	10
1. 2 Vliv násilí v médiích na vývoj dětí.....	11
1. 2. 1. Násilné chování je naučené.....	11
1. 2. 2. Pokřivení mravního vývoje.....	12
1. 2. 3. Děti se identifikují s násilníkem.....	12
1. 3 Řídí nás masmédia?.....	14
1. 3. 1. Televizní násilí a agrese.....	15
1. 3. 2. Kriminalita.....	16
1. 3. 3. Vliv erotiky a pornografie.....	16
1. 3. 4. Ovlivňování procesů poznání.....	17
1. 4 Funkce médií.....	18
1. 5 Účinky médií.....	19
1. 6 Reklama.....	21
1. 6. 1 Reklamní slogany jsou dětem bližší než Ladovy říkanky.....	22
1. 6. 1. 1. Reklamní agentury slaví úspěchy.....	22
1. 6. 1. 2. Doba reklamě nahrává.....	23
1. 6. 1. 3. Zvýšená citlivost do 8 let.....	24
2. TELEVIZE.....	25
2. 1 Děti a televize.....	25
2. 1. 1. Hodnoty.....	26
2. 1. 2. Zprávy.....	26
2. 1. 3. Výchovné pořady.....	27
2. 2 Schopnost dítěte porozumět televiznímu vysílání a distancovat se od něj.....	28
2. 3 Působení televize na organismus.....	30
2. 3. 1. Nejen oči, ale také mozek, srdce a metabolismus.....	31
2. 3. 2. Televize a novorozeňata.....	32
3. INTERNET.....	33
3. 1 Závislost na internetu.....	34
3. 1. 1. Facebook.....	34
4. VÝVOJ DÍTĚTE.....	35
4. 1 Etapy vývoje dítěte.....	35
4. 1. 1. Prenatální období.....	36
4. 1. 2. Novorozenecké období.....	36
4. 1. 3. Kojenecké období.....	37
4. 1. 4. Batolecí věk.....	37
4. 1. 5. Předškolní věk.....	37
4. 1. 6. Školní věk.....	38
4. 1. 7. Dospívání.....	38
4. 2 Vývoj předřečové aktivity.....	39
4. 2. 1. Křik.....	40

4. 2. 2. Broukání.....	40
4. 2. 3. Žvatláni.....	40
4. 2. 4. První slova.....	41
5. KOMUNIKACE.....	42
5. 1 Druhy mezilidské komunikace podle prostředí a role.....	44
5. 1. 1 Řeč.....	44
5. 1. 2 Podmínky správného vývoje řeči.....	45
5. 1. 2. 1. Motorika a vývoj řeči.....	46
5. 1. 2. 2. Sluch a vývoj řeči.....	46
5. 1. 2. 3. Sociální prostředí a vývoj řeči.....	46
5. 2 Psychologické proměny komunikace v prostředí internetu.....	47
5. 2. 1. Analogový slang.....	48
5. 3 Teorie neverbální komunikace.....	49
5. 4 Mobilní telefony.....	50
ZÁVĚR	52
SEZNAM POUŽITÉ ČESKÉ LITERATURY A PRAMENŮ	53

ÚVOD

Pro bakalářskou práci bylo zvoleno téma Vliv médií na celkový rozvoj dítěte a na rozvoj jeho komunikačních dovedností. Téma bylo vybráno z důvodu poukázání na důležitost vlivu médií na jedince i celou společnost. Problematika je velmi důležitá nejen pro dnešní, ale i pro budoucí generaci. Ovlivňování médii je faktor často negativně ovlivňující chování, jednání a prožívání každého dítěte.

Práce je rozdělena do pěti kapitol. První kapitola nazvaná Média zkoumá vliv, funkci a účinky médií, působení násilí, agresivity, kriminality a sexuality na děti. Dochází k identifikaci dětí s násilníkem a ovlivňování jejich hodnotového systému. Média poskytují kritéria pro rozhodování o tom, co je správné, vhodné a účelné. Je rozebrána reklama a její velký vliv na chování dětí, které jsou nevíce ohrožené do 8 let věku. Její největší účinky jsou při výběru sladkostí, oblečení, hraček a volbě televizních pořadů. Další kapitola je věnována televizi, jejíž pořady působí na dětské diváky často nepříznivě, ochuzují je o jejich volný čas a poskytují jim podněty plné krutosti a ubližování. Sledování takových pořadů může na dětech zanechávat následky v podobě kopírování stejného chování. A tak se díky tomu setkáváme se vzrůstajícím počtem případů šikany. Televize má neblahý účinek i na dětský organismus, zpomaluje jeho činnost a ochabuje svaly. V kapitole Internet se dozvídáme o závislosti dětí na internetu, počítačových hrách a facebooku. Děti si neumí představit život bez televize, mobilního telefonu a internetového připojení. Dále je zde podrobně popsán vývoj dítěte od narození po dospívání a rozvoj jeho komunikačních schopností a dovedností. Závěr práce se zabývá komunikací, jejími druhy a podmínkami správného vývoje řeči z hlediska působení motoriky, sluchu a sociálního prostředí. Práce zkoumá změny komunikace v prostředí internetu, kde dochází k analogovému slangu, zrychlení komunikace, nedostatku slovní zásoby a deformování pravopisu. Důležitým médiem je i mobilní telefon, který má vliv na změnu dorozumívání a stal se nezbytným komunikačním prostředkem v dnešní moderní době. Média mají na děti neblahý vliv, trpí poruchami spánku, jsou neklidné, nedokáží se soustředit na učení a po pár letech se jejich zdravotní stav může mnohem zhoršit.

Při psaní bakalářské práce bylo použito a prostudováno mnoho odborné literatury zabývající se danou problematikou, tím se práce snaží o co nejširší pohled na vliv dnešních médií a jejich účinky.

1. MÉDIA

1.1 Manipulace v médiích

„Skutečná moc masmédií spočívá v tom, že nám ukazují to, co má být normální.“ Michael Medard, americký novinář a spisovatel.¹

Média nás ovlivňují každý den. Působí na nás vysílání televize, poslech rádia či zprávy na internetu. Všude na nás novináři útočí novými senzacemi, jež se snaží co nejlépe prodat zajímavým titulkem, zesměšňující fotografií či stručným popisem, který barvitě popisuje situaci. Spoustu lidí to zaujme a článek si přečtou. Ze všech stran nás zasahuje medializace populárních osob, různé katastrofy a neštěstí. Pro mnohé z nás to může být až stresující.

Děti vidí v médiích příliš mnoho násilí a sexu. Během celého dne se můžeme na obrazovce setkat s pořady, kde dochází k únosům, vraždění, znásilňování, týrání. Děti k tomu všemu mají snadný přístup. Když uhlídáme televizní obrazovku, tak je tu internet, na kterém si mohou najít jakýkoli pořad či film.

Vliv médií na nás ve velké míře působí, oblékáme se podle předpovědi počasí, módních trendů, nakupujeme výrobky z reklam, jíme jídlo podle doporučení odborníků v kuchařských pořadech, reagujeme na televizní zprávy, prožíváme s lidmi povodně, zemětřesení, tornáda. Fandíme soutěžícím v různých talentových či pěveckých soutěžích, posíláme jim své hlasy. Prožíváme fotbalová, hokejová utkání. Podporujeme sportovce na Olympijských hrách.

„V současnosti můžeme oproti počátečnímu období prožívat radikální změnu. Je to především mládež, kdo s nadšením používá média. V mnoha rodinách jsou děti „odborníky“, kteří rodičům radí při pořízení nových přístrojů a k jejich pořízení je dokonce přemlouvají. Zvláště patrná je tato radikální změna především u komunikačních médií.“²

---

¹ Žantovský Petr, Maciej Tadeusz Ilowiecki, Manipulace v médiích, Praha 2008, s. 3.

² Buermann Uwe, Jak (pře)žít s médii, Hranice 2009, s. 37.

1. 2 Vliv násilí v médiích na vývoj dětí

„Výsledky výzkumu dokazují, že nárůst násilí ve společnosti je z velké části zapříčiněn prezentací násilí dětskému publiku v televizi, ve filmech a videorecích. Zatímco u dospělých je vliv mediálního násilí spíše krátkodobý, u dětí zasahuje do vývoje tvořící se osobnosti. Násilné chování si dítě osvojuje od nejranějšího věku. Kritickým obdobím je věk mezi 6 – 8 lety. Dítě, které si v tomto věku upevnilo násilné postoje a názory, má malou pravděpodobnost, že by je v budoucnu měnilo.

Jak pozorování násilí na dítě působí? Je-li dítě svědkem scény, kde je někomu ubližováno, kde padají rány, teče krev, pociťuje strach. Časté vystavení takovýmto scénám může vést k postupnému vytváření necitlivosti a k posunu v emočním vnímání. Může převážet zvědavost a záliba v násilí. Zároveň probíhá změna v postojích. Citově otupělé dítě ztrácí soucit s obětí, snadno schvaluje násilí jako takové, a snáze se samo stává bezcitným násilníkem.“³

1. 2. 1. Násilné chování je naučené

„Většina odborníků zabývajících se touto problematikou se dnes shoduje na tom, že násilné chování je chováním naučeným. Jsme-li postaveni do situace, kdy se máme správně zachovat, obvykle sáhneme do repertoáru předem připravených modelů. Agresivní jedinci ale mají tento repertoár obvykle velmi chudý, s převahou násilných řešení. Archiv modelů jednání se buduje především v dětství pozorováním, napodobováním a hrou. Přesně tím, co se odehrává i při sledování násilných pořadů, jak znají ze zkušenosti rodiče i pedagogové. Dítě nezůstává u pouhého pozorování, ale pozorované chování později napodobuje, přehrává ve fantazii a vnáší do dětských her. Je-li trénink těchto reakcí velmi intenzivní, k čemuž dochází především při hraní počítačových her, může se dokonce reakce na určitý podnět natolik zautomatizovat, že vzniká nebezpečí automatické násilné reakce bez vědomé kontroly v reálných situacích.“⁴

---

³ Vyhnálek Jan, Vliv násilí v médiích na vývoj dětí, <http://www.rodina.cz/clanek4514.htm>, 25. 8. 2011.

⁴ Vyhnálek Jan, Vliv násilí v médiích na vývoj dětí, <http://www.rodina.cz/clanek4514.htm>, 25. 8. 2011.

1. 2. 2. Pokřivení mravního vývoje

„Hlavním způsobem, jak sledované násilí v dětství přispívá k pravděpodobnosti násilného jednání v dospělosti, je skrze utváření vnitřních norem chování. Tyto normy jsou v procesu rozhodování se klíčovým prvkem, určujícím, zda bude zvažovaná možnost realizována, či ne.

Vnitřní normy, alespoň co se týče násilných postojů, se obvykle nemění po osmém roku věku. Vytváří se v době, kdy dítě ještě není schopné dobře rozlišovat mezi realitou a fikcí a kdy nekriticky přijímá to, co v médiích vidí a slyší. Z mnoha pořadů si může vytvořit představu, že násilí je vhodný a společensky přijatelný způsob dosahování cílů. K tomu přispívají především ty pořady, které představují násilí v humorném kontextu, kde jsou násilníci atraktivní hrdinové a kde chybí jakýkoli náznak jeho obvyklých důsledků. Tak je tomu často v dětských pořadech, především v kreslených filmech.

Závěrem se nabízí otázka, co je možné dělat pro to, aby násilí v médiích vývoj dětí negativně neovlivňovalo. Maximálně stručná odpověď by zněla: pozorná přítomnost dospělého. Ten by měl vědět, na co se jeho dítě dívá, zhodnotit vhodnost pořadu, množství času stráveného před televizí nebo videohrami. Ale především by měl vstupovat do hry dítěte, dívat se na pořady spolu s ním a vytvářet spojovací články a zároveň ochrannou bariéru mezi dítětem a okolní realitou. Jedině přítomný dospělý může zhodnotit, vysvětlit, uklidnit, vést dítě k zamyšlení.“⁵

1. 2. 3. Děti se identifikují s násilníkem

„Mnoho empirických studií došlo k závěru, že násilí ve sdělovacích prostředcích ovlivňuje agresivitu nebo spíše násilné jednání lidí, a to jak krátkodobě, tak dlouhodobě. Např. longitudinální studie Huesmanna, Erona a dalších (2002) srovnává míru sledování násilných pořadů v televizi u šesti až desetiletých dětí (v r. 1977-8) a míru jejich agresivity v tomto věku a po 15 letech, tedy v období mladé dospělosti. Ukazuje, že v dospělém věku není míra agresivity projevená v násilném jednání ve vztahu k míře agresivity v dětství, ale k tomu, jak se děti identifikovaly při sledování televizních pořadů s násilným hrdinou stejného pohlaví a nakolik věřily, že zobrazení odpovídá realitě. Co vlastně oním vlivem násilí v médiích míníme? Při vysvětlování lidského

---

⁵ Vyhnálek Jan, Vliv násilí v médiích na vývoj dětí, <http://www.rodina.cz/clanek4514.htm>, 25. 8. 2011.

jednání vycházíme často z jeho deterministického pojetí a snažíme se hledat mechanismy, kterými např. sledování násilí v televizi nutným způsobem ovlivňuje budoucí jednání, s ohlednutím od základní charakteristiky člověka, již je svoboda. Násilné jednání je ale chápáno jako intencionální úkon, jako výsledek svobodného lidského rozhodnutí, což dokládá i to, že z něj může vyplývat trestní zodpovědnost. Ukazuje se, že vliv médií nespočívá na prvním místě v ovlivnění psychologických mechanismů, tedy např. agresivity jako tendence k úkonu, ale v ovlivnění tohoto svobodného rozhodnutí, které k projevení agresivity v násilí vede. Lidské rozhodnutí je médií ovlivňováno především skrze hodnotový systém, který je součástí identity jedince a poskytuje kritéria pro rozhodování – přesvědčení o tom, co je správné, vhodné a účelné. Lze hovořit o výchovném vlivu sdělovacích prostředků. Média totiž zprostředkovávají kulturu společnosti, v níž jedinec svým začleněním identitu získává. Šíře a závažnost přítomnosti násilí v médiích není omezena na scény, při kterých „stříká krev“, na jejich počet a emoční intenzitu. Týká se především způsobu, jakým je nahlížen člověk, jeho práva a povinnosti, smysl jeho života, důležitá mravní dilemata a rozhodnutí. Často se setkáváme s postavou spravedlivého mstitele nebo „nesmrtelného“ hrdiny zachránce, který za sebou zanechává lidské oběti, třeba i v humorném kontextu. Tyto postavy a jejich postoj k násilí sdělují a předávají důležité modely, jež se pak zpracované ve formě normativních přesvědčení stávají klíčovým momentem procesu, ve kterém rozhoduje, zda „tady a teď“ násilně jednat.“⁶

---

⁶ Hrdličková Lucie, 2009.

1. 3 Řídí nás masmédiá?

„McLuhan napsal: „vysílače formují vědomí a zkušenost každého z nás.“ Novější technické přístroje na předávání zpráv, například internet, osobní počítač, multimédia atd. ještě více potvrdily tento názor. To podstatné ale zůstalo nedořešené: Do jaké míry formují masově komunikační prostředky naše vědomí a zkušenost? A nebo: do jaké míry jsme závislí na masmédiích, respektive už jimi zotročení, nakolik jsme schopni řídit se vlastním úsudkem a vlastní vůlí? Odborníkům na masmédiá se zdá, že masově komunikační prostředky mají na lidi menší vliv, než se domníval McLuhan – v každém případě vliv zprostředkovatelů a technologií není úplně bezprostřední a ne zcela jednoznačný. Je prokázáno, že adresáti nejsou zcela pasivní vůči masmédiím a jejich bezprostřední osobní kontakty s jinými lidmi mění jejich hodnocení mediální reality. Takže osobní kontakty chrání před úplným ovládnutím masmédií, ačkoli jejich nebývalý rozmach do značné míry tyto kontakty omezuje, oslabuje mezilidské vztahy. Proto se podle některých sociologů bude moc masmédií nad lidmi zvyšovat.“⁷

„Jestliže konkrétní zprávy obecně obsahují více významů, nejsou příliš jednoznačné anebo jsou jen velmi zřídka jednoznačné, dekodér – příjemce – si je může rozličně vysvětlovat, chápat a „přistříhovat“ podle vlastních potřeb a vlastního hodnotového systému. Tedy jednoduše řečeno, každý si přijatou zprávu dekóduje svým vlastním způsobem. To ale neznamená, že masový příjem nepodléhá jistým všeobecným a společným pravidlům pro konkrétní skupinu příjemců. Můžeme jednoznačně říci, že odběratelé mediálních zpravodajství, především televize, vůči nim nejsou zcela pasivní, ale přesto podléhají jejich vlivu ve větší míře, než jsou sami schopni připustit. Kromě toho se objevuje nový typ televizního diváka, odběratel. Jde o člověka, který se nerad na něco soustřeďuje, je nepozorný, přepíná z jednoho kanálu na druhý, z jedné relace na jinou. Takový divák, pro něhož je dálkový ovladač zvláštním nástrojem k ovládnutí sledované reality, dost snadno ztrácí schopnost soustředit se, kriticky zhodnotit, vybrat si, zamyslet se nad konkrétní zprávou. Je svobodným, aktivním a zdánlivě nezávislým příjemcem, ale zároveň stále méně schopným dokonalejší myšlenkové (mozkové) aktivity.“⁸

---

⁷ Žantovský Petr, Maciej Tadeusz Ilowiecki, Manipulace v médiích, Praha 2008, s. 21.

⁸ Žantovský Petr, Maciej Tadeusz Ilowiecki, Manipulace v médiích, Praha 2008, s. 22.

1. 3. 1. Televizní násilí a agrese

„Jde o následek, který je nejčastěji a patrně i v nejširším měřítku zkoumán, aby bylo možné odpovědět na otázku, zda násilí a agresivita v masmédiích, hlavně v televizi, vzhledem k jejímu dosahu a možnosti vlivu vede k zesilování nebo vyvolávání agresivity a asociálního jednání u příjemců a u jakých příjemců. Můžeme jednoznačně říci, že většina odborníků je přesvědčená o existenci tohoto vlivu, a že se týká především dětí.“⁹

„Televize se stala mocným prostředkem působení na jedince ovlivňováním jeho názorů, postojů a hodnotových soudů a vštěpováním mu hodnot, které přenášené informace obsahují. Vzhledem k fyzickému a psychickému vývoji jsou potenciálně nejovlivnitelnějšími sociálními skupinami děti a mládež. Televize se k nim obrací jako k důležité skupině konzumentů a k tomu přizpůsobuje svůj obsah. Na jednu stranu televize působí na tyto sociální skupiny programy šitými jim na míru, přičemž její komercializace s sebou přinesla rozvoj mediálních strategií, vedených snahou upoutat a zaujmout diváka tak, aby zvolil právě daný produkt. Televize ovšem také zesiluje společenský vliv na tyto sociální skupiny, což s sebou přináší i pronikání společensky negativních jevů do jejich života. Mladí lidé jsou konfrontováni s atmosférou nejistoty z globálních problémů, válek, ekologických katastrof, nemocí. Prostřednictvím televize vnímají byrokratizaci, politikaření, anonymnost vztahů, neschopnost komunikace, uvolněnost sexuálních vztahů, krizi autority, absenci morálního řádu a mravní relativismus, konzumní styl života. Přitom negativní společenské jevy tvoří nezanedbatelné procento v reálné i fiktivní mediální produkci.“¹⁰

---

⁹ Žantovský Petr, Maciej Tadeusz Ilowiecki, Manipulace v médiích, Praha 2008, s. 24.

¹⁰ Vlastník Jiří, Televizní násilí a zákon, Praha 2005, s. 16-17.

1. 3. 2. Kriminalita

„Oproti dřívějším dobám se v kriminalitě dětí a mládeže objevují nové společensky velmi nebezpečné jevy. Charakteristické je snižování věku pachatelů, komplikovanost a rafinovanost provedení, nárůst počtu prvopachatelů, kteří jsou schopni páchat velmi komplikovanou trestnou činnost a velmi sofistikovaně zahlazovat stopy trestného činu. Přitom hotové návody, jak vraždit, loupit, krást a znásilňovat, aplikovatelné v praxi, jsou poskytovány v nejrůznějších televizních pořadech. Filmy zároveň ukazují, jak stopy trestného činu ničit (v reálných případech vražd je stále častější následná devastace mrtvol), jak zabraňovat jejich vzniku (např. nošení rukavic). Dávají návod, jak se vyhnout trestní odpovědnosti např. odmítnutím vypovídat, předstíráním duševní poruchy apod., tedy návod k postojům, které v realitě velkou měrou komplikují orgánům činným v trestním řízení práci.“¹¹

1. 3. 3. Vliv erotiky a pornografie

„Erotika a pornografie mají vliv především na myšlení, city a jednání lidí. Nasycení současných mediálních programů erotikou a sexem, nejčastěji ve spojení s násilím a agresivitou, navádí příjemce k nezodpovědnosti v této oblasti života, ničí intimitu a zdá se, že může vést i k sexuálním násilnostem. Dlouholeté výzkumy ještě nedávají jednoznačnou odpověď. Většina expertů se ale přiklání k tomu, že „mediální sexualita“ má velmi nepříznivý vliv na hloubku lidského citu a vede k permisivitě všechno si dovolit, řídit se výlučně potěšením, bez zodpovědnosti vůči partnerovi. O problému pornografie samo definování toho, co je to pornografie a co je to erotické umění se stále živě diskutuje. Hodnocení v této otázce se pojí s uznávaným systémem hodnot toho, kdo činí toto hodnocení. Kromě toho čím dál větší skupiny považují omezení pornografie za nepřípustnou cenzuru, ačkoli pornografii samotnou považují za škodlivou.“¹²

Pornografie dětem zkracuje dětství a bere jim zdravý pohled na ženskou a mužskou sexualitu. Děti předčasně vyžívají a utváří si jiný pohled na milostný život. V pornografických filmech, ke kterým mají často volný přístup, mohou sledovat ponižování žen.

---

¹¹ Vlastník Jiří, *Televizní násilí a zákon*, Praha 2005, s. 15.

¹² Žantovský Petr, Maciej Tadeusz Ilowiecki, *Manipulace v médiích*, Praha 2008, s. 25.

1. 3. 4. Ovlivňování procesů poznání

„Tady je důležité, že kromě samotného obsahu informace má velký význam také její forma (mediální styl). Jedna a tatáž zpráva může být rozdílná podle druhu masmédií. Jinak nás ovlivňuje informace v tisku, jinak v rádiu a úplně jinak v televizi. Forma televizní zprávy, například rychlost, zobrazení, přiblížení detailu, panoramatické celky, zvláště se měnící efekty, grafika atd. ovlivňují náš proces poznání – přijetí, pochopení, zhodnocení, zapamatování. Informace – sestava, montáž informací nás tedy ovlivňuje v závislosti na formě jejího podání, proto úměrně tomu, jak měníme formu, můžeme měnit též efekt vlivu té stejné informace.“¹³

„Výzkum vlivu masmédií na smýšlení anebo přesněji na postoje a jednání získal nové impulsy a možnosti v roce 1973, když v Kanadě objevili dost velkou městskou část, kde byla televize naprosto neznámá. Sociologové zkoumali jednání, postoje, volný čas tohoto společenství, a poté, když tam vstoupila televize, po několika letech udělali srovnávací výzkum. Ukázalo se, že pod vlivem televize se dětem snížila schopnost či chuť číst knížky, klesl stupeň kreativity, vystupňovalo se agresivní jednání. Např. po třech letech od zavedení televize zločinnost stoupla 1,6-tinásobně. Někteří oponenti velmi kriticky přijali závěr, že za tento stav nese vinu jen televize, a tvrdili, že tu máme co do činění s procesy obecnějšího charakteru, ale výsledky výzkumu jsou nezvratné, a tak skutečnost zůstává skutečností...“¹⁴

„Bez většího protestu pro veřejnost skoro nepozorovaně se politika, náboženství, informace, sport, osvěta i hospodářství v masmédiích proměnily v doplněk zábavního průmyslu. A právě díky tomu začínáme být národem, který se ubaví k smrti.“¹⁵

Každodenní záplava informací je dnes už tak veliká, že nikdo není schopen všechny tyto informace přijmout. Lidé je nezvládají vyhodnocovat, natož zpracovávat. Neustále tedy zažíváme, že se nás druzí lidé dožadují o naši pozornost a my se snažíme o totéž. Chceme, aby si nás druzí všímali a brali nás vážně, nejen naši rodinní příslušníci, ale každý člověk, s nímž vstoupíme do kontaktu, například i takový prodavač.¹⁶

---

¹³ Žantovský Petr, Maciej Tadeusz Ilowiecki, Manipulace v médiích, Praha 2008, s. 26.

¹⁴ Žantovský Petr, Maciej Tadeusz Ilowiecki, Manipulace v médiích, Praha 2008, s. 26.

¹⁵ Žantovský Petr, Maciej Tadeusz Ilowiecki, Manipulace v médiích, Praha 2008, s. 27.

¹⁶ Buermann, 2009.

1. 4 Funkce médií

„Mluvíme-li v souvislosti s médii o jejich „funkcích“, zkoumáme, k čemu média mají doopravdy být, co skutečně dělají a jaký se zdá být účel jejich existence. Funkce médií se mění v závislosti na typu uspořádání společnosti, kulturním kontextu a sociálních, politických a ekonomických podmínkách.

1/ **Zábavní funkce** – média poskytují publiku zábavu a rozptýlení. Zábavní funkce nabízejí publiku zdravé pobavení a potěšení, odvádějí pozornost publika od vážných sociálních problémů a nerovností.

2/ **Informační funkce** – média poskytují publiku nezbytné informace o světě. Informační funkce médií pomáhají publiku utvářet si představu o světě a jeho geografické, společenské a politické existenci. Strukturují publiku určitý pohled na svět a svým způsobem publikum pacifikují.

3/ **Kulturní funkce** – média předkládají publiku materiály, v nichž se odráží naše kultura a jež se stávají její součástí. Materiály udržují a předávají dál naši kulturu, zajišťují tak kulturu kontinuitu. Materiály udržují v oblasti kultury společnosti daný stav, ale také podporují vůli po změně a růstu.

4/ **Sociální funkce** – média poskytují publiku příklady života společnosti, jejího jednání, společenské interakce a společenských skupin. Příklady přispívají k naší socializaci, nabízejí příjemcům představy a vztahy, jejichž pochopení a zvládnutí jim pomáhá úspěšně jednat jako členům společnosti.

5/ **Politické funkce** – média poskytují příjemcům představu o politických událostech, tématech a aktivitách. Tato představa jim umožňuje pochopit, jak v jejich společnosti politika funguje a jak si lze počínat konstruktivněji v politickém procesu (například v rozhodování při volbách). Média jsou schopná mobilizovat veřejné mínění. To znamená, že jsou schopna přilákat pozornost k něčemu, o čem veřejnost dosud nepřemýšlela, a dokážou naznačit způsoby, jak na příslušné téma nahlížet. Tím jsou média také schopna formovat názory na politické události a témata.¹⁷

---

¹⁷ Burton Graeme, Jiráček Jan, Úvod do studia médií, Brno 2003, s. 150-151.

1. 5 Účinky médií

„Změna postoje, myšlení a poznávání: Média jsou schopna změnit, jak lidé myslí a jak se lidé dívají na svět (tedy poznání a přesvědčení) tím, že modifikují jejich postoje k druhým lidem i k nejrůznějším tématům. Základním prostředkem toho vlivu je zřejmě sklon médií předvádět stereotypizovaný pohled na společnost a její členy, jenž může ovlivnit to, jak lidé nahlíží na různé sociální skupiny i sami na sebe. Média jsou schopna vyvolávat nepodložené obavy a úzkosti (projevující se zpravidla jako silné veřejné pohoršení zprostředkované i médii) týkající se takových věcí, jako je dodržování zákonů a pořádek či veřejné zdraví. Média ovlivňují lidi tím, že v nich předloženými obsahy vyvolávají emocionální (racionální) odezvy. Tento účinek funguje na podobném principu jako „morální paniky“. Je například možné, že otázka zevnějšku (zvláště mladistvého vzhledu u žen) je emocionální odezvou na emotivní mediovaná sdělení. Publikum nerozebírá kriticky účinky sdělení o důležitosti kosmetických přípravků „proti stárnutí pleti“. Přehlíží skutečnost, že takové výrobky prostě nemohou působit, jelikož pleť nedokáže odpovídajícím způsobem omlazovat buňky. Účinek ovšem spočívá v tom, že sdělení vyvolá obavy a úzkost a snahu vypadat mladistvěji.“¹⁸

„Masový charakter mediální komunikace je možná také schopen způsobit, že si jednotlivci připadají navzájem izolováni. Média odvádějí individua od aktivní účasti na životě společnosti, oslabují v něm povědomí o sdílených hodnotách a vzdalují ho ostatním jednotlivcům (asi tak, jako když vedle sebe v kině sedí neznámí lidé a dívají se na stejný film). Tato teorie vychází z představy, že je-li někdo soustavně vystavován mediálnímu působení, tak vůči němu citově okorá, znecitliví, zlostejní. K této teorii inklinují především ti, kdo se obávají, že média snižují náš práh citlivosti k násilí. Zatím není k dispozici výzkum, který by svými závěry teorii znecitlivění jednoznačně podporoval.“¹⁹

„Média mají schopnost předávat lidem nové poznatky a dovednosti, rozšiřovat hranice jejich poznání i strukturu postojů a přesvědčení. Tato předpokládaná schopnost médií bývá chápána pozitivně i negativně. Zvláštní případ negativního hodnocení učení představují obavy z nápodoby: Představy, že člověk má sklon napodobovat to, co se k němu z médií dostane, že mediální materiál může vyvolat násilný čin či pouliční

---

¹⁸ Burton Graeme, Jirák Jan, Úvod do studia médií, Brno 2003, s. 361.

¹⁹ Burton Graeme, Jirák Jan, Úvod do studia médií, Brno 2003, s. 363.

nepokoje. Média dokážou jednotlivci předložit normy, hodnoty a přijatelné vzorce chování, které mu umožní se socializovat, tj. zapojit se do života příslušné společnosti. Média lidem definují sociální skutečnost, tedy to, co lidé považují za opravdové, normální, správné, například pokud jde o to, jak je společnost řízena, jak lidé naplňují svoje společenské vztahy k jiným lidem či jaké hodnoty respektují.²⁰

„Média (především televize) mají vytrvalý sklon zjednodušovat vše, čemu se věnují, aby přilákala a udržela pozornost příjemců.“²¹

„Informace hýbou světem. Ať už je to přehnané, či nikoli, nepochybně vyjadřuje velmi důležitou pravdu o našich časech (a dokonce možná o každé době?!). Bez informací totiž není možné nic dobře řídit. Nelze dobře hospodařit, není možné rozvíjet civilizaci ani vědu. Bez možnosti dostat se k informaci a hlavně bez výměny informací není možné účinné působení v žádné oblasti. V obecnějším chápání tohoto pojmu patří informace spolu s energií a hmotou mezi základní prvky vesmíru. Bez jejich vzájemného vlivu by nemohla existovat žádná struktura, žádná evoluce, žádná změna. Někteří myslitelé jsou přesvědčeni, že informace musela existovat ještě dřív než hmota a energie.“²²

Společenská komunikace by měla mít úzké propojení s pravdou a s dobrem člověka. Často jsme svědky toho, že to tak není. Využívají se různé formy komunikace k ovlivňování společenského vědomí všech lidí. Dochází k manipulování veřejného mínění a k obraně zájmů mocenských skupin řídicích politiku a hospodářství. Politický či finanční zájem nějaké skupiny je považován za důležitější hodnotu než pravda a dobro jednotlivce.²³

---

²⁰ Burton Graeme, Jiráček Jan, Úvod do studia médií, Brno 2003, s. 363.

²¹ Burton Graeme, Jiráček Jan, Úvod do studia médií, Brno 2003, s. 365.

²² Žantovský Petr, Maciej Tadeusz Iłowiecki, Manipulace v médiích, Praha 2008, s. 9.

²³ Žantovský, 2008.

1. 6 Reklama

S reklamou se setkáváme všude, v televizi, rádiu, novinách, letácích, kde se obchodní střediska předhánějí, kdo má levnější výrobky. Dále je reklama na internetu, na billboardech. Je všude okolo nás. Zasahuje do našich životů a zanechává na nás svůj vliv. Nejvíce ovlivnitelné jsou malé děti. Reklamě ještě nerozumějí a chápou ji po svém, lehce se jí podřídí a chtějí vše, co v ní vidí.

Holčičky touží mít stejnou postavu jako jimi obdivované hrdinky v televizním seriálu. A díky reklamám jsou nabádány, jak držet diety a mít štíhlou postavu. Jsou informovány o tom, jak nejlépe zhubnout a jaké produkty jsou k tomu zapotřebí. Přibývá tak více případů anorexie a bulimie, protože děti i mladiství podléhají tomuto mediálnímu tlaku. Hlavně děti předškolního věku ještě nerozlišují, co je pro ně dobré a podléhají reklamám, které považují za pravdivé. Teprve s přibývajícím věkem začínají chápat pravý smysl reklam a jsou méně ovlivnitelné.

Děti preferují jen výrobky, jež viděly v televizi. Hračky si vybírají podle oblíbenosti v reklamách. Rodiče by měli být schopni věnovat se svým dětem a dokázat jim vysvětlit, jak vše doopravdy je. Ne všechno, co je v reklamě, stojí za to mít.

Už i malé děti rozeznají značkové zboží od neznačkového. Hračky si vybírají podle jejich ceny a jen tak nějakou „obyčejnou hračku“ nechtějí. Chudáci rodiče, kteří musejí den co den vydělávat na své ratolesti a plnit jim, co si umanou. Záleží jen na nás, kam až děti necháme zajít. Vliv na ně je ale všude veliký. Např. v obchodních supermarketech je vše připraveno lákat malé děti, aby po všem toužily a vymohly si to na svých rodičích. Nejlepší varianta by byla s dětmi nechodit nakupovat, ale ne vždy to jde. Spousta žen je na výchovu dětí sama. Veškerý čas se jim musí věnovat a brát je všude s sebou.

Díky reklamě si můžeme koupit cokoliv. Od výrobků do kuchyně, zahradnické potřeby, výrobky pro zdraví, hudební CD, hračky pro děti, přípravky do auta, oblečení, hygienické potřeby až po léky na hubnutí. Reklama se nás snaží za každou cenu upoutat zajímavou hudbou, chytlavou znělkou, zvučným jménem výrobku až po jeho neuvěřitelnou cenu. Reklamu si díky tomu zapamatujeme a výrobce má větší šanci, že si jeho produkty koupíme. Reklama nám také velice často připomíná, jak rychle stárneme, tloustneme, ztrácíme fyzickou kondici a trpíme nemocemi. Doporučuje nám zázračné krémy a vitamíny, po kterých budeme zase fit.

Nejvíce nepříjemné jsou televizní reklamy uprostřed napínavého filmu, díky kterým ztrácíme děj celého příběhu a film značně prodlužují.

„Použitím stále rafinovanějších prostředků reklama cíleně zesiluje a dokonce uměle vytváří nejrůznější potřeby (hlavně ty, které slibují úspěch). V 19. století obyvatelům kolonií zdarma rozdávali lampy, a pak jim draze prodávali petrolej. Nelze nevidět, že reklama, pokud je informativní, tvoří důležitou spojnici mezi výrobcem a konzumentem. Snad nejdůležitější metodou reklamy je spojení propagovaného objektu s intenzivním přáním potencionálního zákazníka, i když výrobek sám o sobě nemá s tímto přáním nic společného. Důležité je pouze to, aby se reklamě podařilo v představě a paměti konzumenta takové spojení vytvořit.“²⁴

1. 6. 1. Reklamní slogany jsou dětem bližší než Ladovy říkanky

„Oblasti reklamy a marketingu jsou založené na dravých, leckdy až cynicky účelových postupech, jimž se těžko brání dospělí, natož děti s teprve zrající schopností kritického posouzení a nadhledu. Všimněme si, s jakou vynalézavostí tvůrci přicházejí: výjevy spokojených a šťastných vrstevníků, chytlavé melodie, jednoduché rýmy, které si děti zapamatují snáz než Ladovy říkanky (nemluvě o tom, že jejich předčítání málokdo stihne tak často, jako televize stihá opakovat reklamní spoty), akční scénky, animované postavičky, k nimž děti bezděky tíhnou... Pracovníci reklamních agentur dobře vědí, jak snadno se vše vrývá vědomě či nevědomě do dětské paměti. Takže tvrzení, že děti na počátku školního věku se již ve velké míře reklamě jen zasmějí a neberou jí vážně, je poněkud „vachrlaté“. Ostatně, výrobci konkrétních produktů jistě nejsou tak pomýlení, aby masově investovali do něčeho neefektivního.“²⁵

1. 6. 1. 1. Reklamní agentury slaví úspěchy

„Za zmínku stojí český výzkum agentury Median o to víc, že je starý již zhruba tři roky a nárůst dětské reklamy od té doby pokračuje. Autoři dospěli k závěrům, že 43 % dětí ve věku od 7 do 11 let touží po věcech, které znají z televizních reklamních spotů. Další čtvrtina dětských respondentů uvádí, že po zboží reklamy touží čas od času. Skupina dánských vědců podle aktuálnějších výsledků tvrdí, že téměř sedmdesát procent školáků má zautomatizovanou asociaci na aktuální reklamy. I ti, kteří se

²⁴ Kerin, Mechlová, Nolz et al, Přehled psychologie, Praha 2006, s. 46.

²⁵ Vajnerová Ivana, 2009.

k propagovaným výrobkům stavějí navenek kriticky a součástí jejich image je reklamě se posmívat, posléze připouštějí, že pokud mají na výběr, preferují produkty z reklam. G. Rustin, vedoucí skupiny Commercial Alert, která hájí zájmy spotřebitelů, dokonce tvrdí, že tvůrci reklam „vidí děti jako ekonomické zdroje, které mohou být využívány stejně jako dřevo a bauxit“. Reklamní agentury se zdokonalují v tom, jak vyvolávat pocit, že bez určitého výrobku (ať už je to Barbie, pozoruhodně chutný jogurt, nebo mobilní telefon) se moderní dítě nemůže obejít. Souběžně s tím se reklama podílí na vytváření sociálního statusu. A rodiče na to s větší či menší ochotou přistupují i v případech, kdy daný požadavek sami vnímají jako vrchol nevkusu a kýče. Podstatnější pro ně je, aby se dítě necítilo méněcenné, aby obstálo mezi vrstevníky. I s tímto faktorem reklamní tvůrci logicky počítají – reklama určená dětem tahá ve výsledku peníze z kapes rodičů.²⁶

1. 6. 1. 2. Doba reklamě nahrává

„Důsledkem materiálních požadavků dětí a tendence rodičů je naplňovat bývá skutečnost, že řada rodin odmítá druhé, případně třetí dítě s odůvodněním, že by ekonomicky nezvládli péči, jakou považují za adekvátní. Čímž, jak se nejčastěji ukazuje, mají na mysli zejména kvalitní značkové zboží. Proč reklama zaměřená na děti slaví úspěch? „Je to dáno jednak liberální výchovou, v jejímž rámci se rodiče snaží dětem vyhovět, mají strach, aby v nich nevyvolali nějaké komplexy. A také zrychleným tempem doby. Zaznamenáváme mimo jiné více ambiciózních rodičů, kteří řadí vlastní kariéru na jedno z předních míst svého hodnotového žebříčku, a mají tendenci to dětem kompenzovat maximálním uspokojením materiálních požadavků,“ tvrdí Chris Howard, který vedl tým, zaměřený na zkoumání vlivu reklamy na americké děti jak z periferií, tak ze střední třídy. Sledovanost televize a ovlivnění reklamou u nich byly takřka totožné. I matky z nižších sociálních vrstev připouštěly, že materiální vymoženosti pro jejich děti stojí na předním místě. Děti svým liberálním rodičům hážou do košíku, cokoli si záměnou a pak je těžké tropit před pokladnou scény a zboží vracet. I nejmladší generace podstatně ovlivňuje nákupní chování rodin. Své výsledky přinesly například dětské košíky a vozíky, které se v Americe objevily už před drahným časem. Dítě se cítilo sebevědomě, že nakupuje samo, matka (často opojená nákupní horečkou) si toho

---

²⁶ Vajnerová Ivana, 2009.

nevšíkala. Navíc v té době již v mnohých amerických státech bylo trestné vůči dítěti vystupovat jakkoli agresivně. Za pohlavek kvůli zbytečné, leč propagované tyčince, kterou dítě hystericky vyžadovalo, na vás někdo mohl zavolat policii. I u nás dětským přáním s jistou mírou kompromisu většinou vyhovíme.²⁷

„Vliv reklamy nejen určuje aktuální konzumní chování dětí, ale do značné míry je předurčuje i do budoucna. Výrobci si tak zajišťují dlouhodobé konzumenty. Zatímco někteří z nás nostalgicky zbožňují recepty svých maminek a babiček, mnohé dnešní děti budou neméně nostalgicky upjaté na reklamy, které viděly v raném věku, a podle nichž se chovaly – ony samy i jejich rodiče. Ostatně, vzpomeňme si na Kofolu: Když miluješ, není co řešit.“²⁸

1. 6. 1. 3. Zvýšená citlivost do 8 let

„Vycházíme-li z dosavadních výzkumů působení reklamní manipulace na děti, pak nejohroženější jsou děti mladší osmi let. Nemají schopnost rozlišovat důležité a nedůležité, nemají kritický náhled, a o to víc se jim do paměti vštěpují předkládaná kliše, zejména když jsou sofistikovaně psychologicky cílená. Poté mají mnohé děti již vyvinutější schopnost vnímat spoty kritičtěji, nicméně se podle výzkumů nesnižuje jejich potřeba propagované produkty získat. Potvrdilo se také, že reklamou jsou snáze manipulovatelné děti z dysfunkčních rodin. „Nejen proto, že vzhledem k nedostatku péče rodičů mnohdy tráví u televize více času. Druhým faktorem je přirozená potřeba nacházet věrohodnou komunikaci a sdělení, kterou rodiče nejsou schopni poskytnout. K obdobným závěrům, potvrzujícím zvýšenou citlivost dětí do osmi let, dospěl Dale Kukel z Kalifornské univerzity v Santa Barbaře. Tyto děti jsou podle něj skutečnou obětí bez možnosti se reklamnímu nátlaku bránit, protože jim to jejich mozkový aparát ještě neumožňuje. Spolu s šestičlenným týmem psychologů, kteří se zabývají vývojem dítěte z kognitivních i behaviorálních hledisek, je Kukel přesvědčen, že přemíra reklamy vede mimo jiné k nezdravým stravovacím návykům i dalším škodlivým zásahům do organismu.“²⁹

---

²⁷ Vajnerová Ivana, 2009.

²⁸ Vajnerová Ivana, 2009.

²⁹ Vajnerová Ivana, 2009.

2. TELEVIZE

2. 1 Děti a televize

„Většina dětí se často dívá na televizi. Například v Austrálii stráví děti průměrně mnohem více času před televizí než ve školní lavici! Obavy však nevzbuzuje jen dlouhá doba strávená před obrazovkou, ale i to, na co se děti dívají. Různé studie ukázaly, že do svých patnácti let zhlédne dítě tisíc násilných scén a tisíce úmrtí, ať už v kresleném či hraném filmu a to je jen ve vysílacím čase určeném pro děti! Kromě toho, že televize dětem nabízí násilí a laciné životní hodnoty, je však znepokojivé i to, co jim bere: bere jim čas, který by jinak trávily pohybem, hrami, povídáním, čtením a tvořivou činností, kdyby nebyly omámeny hypnotickým zářením televizní obrazovky. Jste-li rodič, zkuste jedno: pozorujte své děti, jak se dívají na televizi. Možná vám přeběhne mráz po zádech, až uvidíte lehce pootvřená ústa a prázdný pohled, jež se po určité době objeví. Zcela jasně jsou ve „změněném stavu vědomí“, nikdy jindy, v žádné oblasti života, neuvidíte své děti tak pasivní a pohlcené. Naproti tomu při čtení knížky, když si na základě slov ve své fantazii vytvářejí představy a obrazy, dostávají podněty a reagují na ně, „zpracovávají“ svět svou myslí. Před televizní obrazovkou však brzy upadají do onoho hypnotického stavu a aktivní část jejich mozku „vypíná“. Přesvědčte se sami a posuďte, zda to, co vidíte, se vám líbí.“³⁰

„Televize silně působí obzvláště na malé děti. Nejde jen o absenci hrubých slov, ale i o kvalitu a bohatství slovních projevů. Udělejte si jednoduchý test: minutu nebo dvě dětský pořad pouze poslouchajte se zavřenýma očima. Je to řeč, jakou chcete, aby se vaše dítě učilo? Áááá! Grrrr! Vem si to! Já tě naučím...“³¹

„Některé děti znají jen velmi omezený počet her: střílení, křik, pranice. Podle toho možná poznáte, že se v televizi na nic jiného nedívají. Je možné vybírat dítěti takový program, aby se škála témat rozšířila.“³²

Zpravodajské pořady soukromých stanic stále méně informují ve smyslu vytváření vědomostí. Slouží spíše k tomu, aby ukazovaly obrazy podněcující nejnižší pudy jako odpor a chtíč. Přitom je každému myslícímu člověku zřejmé, že to je jen

---

³⁰ Biddulph Steve, Proč jsou šťastné děti šťastné, Praha 2008, s. 105.

³¹ Biddulph Steve, Proč jsou šťastné děti šťastné, Praha 2008, s. 105.

³² Biddulph Steve, Proč jsou šťastné děti šťastné, Praha 2008, s. 106.

zdanlivé uspokojování reálných potřeb. A jak je známo, rychle to vede k návykovému chování.³³

2. 1. 1. Hodnoty

Skryté informace obsažené v televizních pořadech na děti velmi působí, jelikož pronikají do jejich podvědomí. Problémy týkající se obecných hodnot mohou být:

- Rozdělení na zlé a hodné. Ničemové jsou oškliví a špatní. Krásní a příjemní lidé jsou zase dobří.
- Konflikty jsou výsledkem toho, že jedni jednají špatně a druhí se musí pomstít. Je nutné ničemy odstranit a to co nejnásilnějším způsobem. Není zde žádný kompromis ani hledání jiného řešení.
- Mužské a ženské role: v mnoha pořadech jsou dívky krásné, rozkošné a potřebují ochraňovat. Chlapci jsou stateční, mají zbraně a zachraňují dívky. A nikdy nepláčou.³⁴

2. 1. 2. Zprávy

„Nepleťte si zprávy se vzděláním. Ve skutečnosti často poskytují deformovaný a nereálný pohled na skutečný svět. Pro školáky prvního stupně nejsou vhodné“.³⁵

Každý den se ve zprávách dozvídáme o nějakém neštěstí, způsobeném buď selháním lidského faktoru, např. automobilové nehody, teroristické útoky, nebo přírodní katastrofou. Ze všech stran na nás působí hodně negativních informací, kterými jsme ovlivněni. Trpíme depresemi a pocity beznaděje. Moderátoři nás informují o velké nezaměstnanosti, časté rozvodovosti a rostoucí zadluženosti naší republiky. Žijeme v době plné nejistot, neštěstí a televizní obrazovka nám to několikrát za den připomíná. Stávají se z nás otupělí diváci, kteří nevnímají umírání lidí a zvířat jako něco výjimečného, nýbrž jde o denní událost, bez které by zprávy nebyly úplné.

„Televizní zpravodajství není často vytvářeno se záměrem informovat, ale bavit diváka. Podobá se spíše videoklipu, ve kterém se rychle mění jeden obraz za druhým, smrtelná nehoda je vystřídána koncertem rockové skupiny, ropná havárie módní přehlídkou, drastické záběry válečného pole rozhovorem s hvězdou showbyznysu. Divák nesleduje informace, ale tok obrazů. Ve spleti stříhu ztrácí orientaci, cit

---

³³ Buermann, 2009.

³⁴ Biddulph, 2008.

³⁵ Biddulph Steve, Proč jsou šťastné děti šťastné, Praha 2008, s. 107.

a pochopení toho, co se vůbec stalo. Necítí lítost, když vidí umírat lidi, zato je dojat při krmení zvířat. Násilí působí jako přirozená a naprosto normální součást života.³⁶

2. 1. 3. Výchovné pořady

„V šedesátých letech se ve světě objevila myšlenka využít potenciál televize a pomoci zejména chudším dětem, aby se seznámily se všemi základními dovednostmi potřebnými pro vstup do škol, aby byly schopny držet krok s dětmi z více stimulujícího prostředí. Legendární úlohu v tom úsilí sehrál americký seriál *Sezname, otevři se!*, který je v množství a hloubce svých myšlenek dosud nepřekonaný. Výzkumy ukázaly, že podobné seriály jsou pro děti mnohem přínosnější, když je rodiče občas sledují s nimi, zpívají s nimi písničky nebo komentují jednotlivé postavy, a tak dětem pomáhají aktivně se pořadu „účastnit“. Mimo jiné tak u dětí předejdou syndromu „strnulého výrazu“. Potřebu přítomnosti rodičů si už dávno uvědomili i tvůrci dětských programů, a proto je osvěžují jemným humorem a ironií, aby zaujali i dospělé diváky. Zvou si rovněž jako hosty rockové hvězdy a jiné slavné osobnosti, aby rodiče zapínali televizi a příležitostně pořad sledovali s dětmi.“³⁷

Důležitou roli mají i dětské televizní soutěže, které nabízejí dostatek nových informací. Umožňují zábavnou formou možnost vzdělání. Rozvíjí dětské smysly a poskytují nové vědomosti.

---

³⁶ Vlastník Jiří, *Televizní násilí a zákon*, Praha 2005, s. 36.

³⁷ Biddulph Steve, *Proč jsou šťastné děti šťastné*, Praha 2008, s. 107.

2. 2 Schopnost dítěte porozumět televiznímu vysílání a distancovat se od něj

„Pro dospělého to může být dobré či špatné umění, může to být chytrý střih, dobrá kamera, efektivní režie, úspěšný scénář, dobrý film či propadák. Pro malé dítě je to realita. Schopnost dětí porozumět ději na obrazovce, jeho prožívání, nápodoba a distance od něj v závislosti na věku byly prozkoumány mnoha psychology. Z výsledků těchto výzkumů vyplývají následující závěry:

Tříměsíční děti dokáží věnovat obrazovce pozornost pouze krátkodobě – po 3 minutách jsou již zřejmé projevy únavy, zívání nebo pláč.

Šestiměsíční děti dokáží televizi věnovat pozornost již 16 minut, pokud ve svém okolí nemají nic zajímavějšího. Dle japonského průzkumu, který sledoval pohyby očí, věnují do jednoho roku života děti pozornost pouze proměnám obrazu. Podle tohoto průzkumu začínají děti napodobovat televizní postavy od chvíle, kdy je dokáží rozlišit od pozadí.

Ve **třináctém měsíci života** dokáží již děti věnovat pozornost postavě dospělého člověka a napodobit jeho nakládání s hračkou ještě další den.

Ve **třicátém měsíci života** začínají děti chápat obsah a smysl pozorovaného dění. Zvyšuje se jejich schopnost věnovat televizi pozornost.

Ve **třech letech** již děti mívají oblíbený televizní program, přednost dostávají kreslené filmy a programy s rychlými proměnami, vzdělávací pořady pro děti a hry. Tříleté děti již aktivně vyhledávají součásti pořadu, které se týkají zápletky.

Ve věku **3 až 5 let** však děti z filmu doposud vnímají pouze jednotlivosti a detaily. Tyto jednotlivé scény nedokáží propojit do souvislého celku. Zaměřují se na nejvýraznější znaky televizních postav. Značná pozornost je věnována televiznímu násilí (nejčastěji v kreslených filmech), neboť je obvykle doprovází rychlá akce, hudba, zvukové efekty, proměny scén. Ve hře předškoláků se poté, co sledovali pořad s násilím, objevuje větší počet prvků agrese než u dětí, které sledovaly pořad s nenásilnou tematikou. Strnutí dějem se v tomto věku projevuje poznámkami, výkřiky, mimikou, gesty a fyziologickými projevy. Pozornost však těmto dětem vydrží jen krátkodobě a střídají se v ní intenzivnější fáze s fázemi odklonů. Děti v tomto věku prakticky nejsou schopny rozlišování mezi realitou a fikcí. Známy je případ čtyřletého chlapce, který vyskočil z okna bytu ve čtvrtém patře, protože se naprosto identifikoval s postavou filmového Batmana.

Mezi šestým a osmým rokem věku je patrný pokrok ve vývoji porozumění ději filmu, někteří autoři hovoří o kognitivní revoluci. Projevují se pokusy o chronologické řazení, zároveň již děti dokáží předvídat, jak se příběh bude vyvíjet a jsou schopny zaměřit pozornost na podstatné prvky. Ve **věku 7 let** věnují děti pozornost tomu, co sledují, již 70 % času stráveného před obrazovkou. Prožívání filmu se projevuje zapomínáním na své okolí a čas, pocením, zrychlením tepu, kousáním se do rtů, tisknutím se do křesla, obracením se o pomoc k dospělým, úniky do vedlejších činností apod.

Od 9 nebo 10 let se rozvíjí schopnost komplexnějšího porozumění filmu, pochopení, kde se hlavní dějová linie odděluje od vedlejších, pořád je však hlavním zájmem soustředěn na detaily. Chlapci začínají skrývat citové zážitky, zvláště jsou-li přítomny dívky. Dívky se naopak nestydí dávat najevo dojetí a rychleji zapínají své obranné mechanismy. Pojem skutečný znamená v tomto věku něco, co je ve skutečném světě možné. Hra dětí, které sledovaly násilné programy, obsahuje v tomto věku daleko větší počet prvků promyšleného násilí.

Od věku 11 let se vyprávění dětí zbavuje detailů a je schopno vystihnout „nit příběhu“. Vyprávění filmů a hlavně těch, které mají ostatní děti zakázané, pomáhá také v této době vytvořit si pozici v partě. Přesto v tomto věku ještě děti nejsou schopny rozlišit prostorovou a časovou nezávislost obrazu na realitě. Obecně je možné říci, že schopnost porozumění a distance od filmu vzrůstá **od 11 – 12 let** a dotváří se v průběhu dospívání.³⁸

---

³⁸ Vlastník Jiří, *Televizní násilí a zákon*, Praha 2005, s. 32-34.

2. 3 Působení televize na organismus

„Abychom pochopili, jak působí sledování televize na naše tělo, musíme si nejprve říci něco o fungování našeho oka, respektive o našem vidění, a o fungování televizní obrazovky. Z anatomie lidského oka, konkrétně charakteru miniaturních svalů ovládajících čočku našeho oka, vyplývá skutečnost, že lidský zrak se nedokáže posouvat plynule, ale jen ve skocích. To, co vidíme, svým zrakem v podstatě ohmatáváme, a to tak, že na kratičký okamžik spočineme na jednom bodě, a vzápětí se náš zrak posune na další bod. Okamžiky spočinutí se odborně nazývají fixace a trvají dvě až šest desetin vteřiny. Skokovým přesunům na další bod se pak říká stakády a naše oko jich za vteřinu vykoná dvě až pět.“³⁹

„Podívejme se nyní na to, jak funguje televizní obrazovka a jak působí na naše vidění. Většina dnes používaných televizních obrazovek jsou takzvané katodové obrazovky, v nichž je koncentrovaný svazek elektronů, tzv. elektronový paprsek, vysílán elektronovou tryskou, za vysokého elektrického napětí prochází vakuem a dopadá na luminiscenční plochu obrazovky, která se v místě dopadu elektronů rozzáří. Každá obrazovka tak sestává z 625 řádků, z nichž každý zahrnuje 833 bodů. Abychom viděli plynulý pohyb, musí se za vteřinu promítnout 25 jednotlivých snímků. Jak se ale chová naše oko, když se dívá na plochu obrazovky, na níž vlastně nemůže nic ohmatávat? Vždyť se jen pokusí zafixovat nějaký bod, tento bod už ve skutečnosti dávno pohasl a uhánějící paprsek právě rozsvěcí jinou část obrazu. Oko tedy přeskočí na jiný právě viditelný bod, ani ten už tam v tu chvíli není. Můžeme předpokládat, že po několika marných pokusech oko svou snahu vzdá. A to se skutečně děje. Pohyby oka se zpomalí a oko nyní vykonává již jen asi jednu stakádu za vteřinu: došlo tak ke snížení počtu očních „skoků“ téměř o 90 procent, v porovnání například se čtením. Aktivita oka je výrazně utlumena a výsledek je upřený, strnulý pohled, kterému se jinak říká též „zírání“. K tomu navíc přistupuje utlumení akomodačních pohybů oka, tedy přestřování zraku na různé vzdálenosti. Při sledování televize jsou však všechny viděné předměty na stejné ploše obrazovky a oko nemá proč akomodovat. Avšak ochabování očních svalů není tím hlavním problémem, k němuž směřuji. Tím je naprosté omezení tělesné aktivity v oblasti zraku. Takové utlumení aktivity ovšem

---

³⁹ Hradil Radomil, Lidstvo na rozcestí, Hranice 2010, s. 88.

signalizuje omezení činnosti vůle člověka a snížení možnosti působení jeho Já ve fyzickém těle.⁴⁰

Televize značně působí na hrubou a jemnou motoriku. Při sledování pořadů děti sedí ve strnulé poloze a nevyvíjejí žádnou tělesnou aktivitu. Jejich svaly ochabují a metabolismus nepracuje tak, jak by měl. Přibývá obézních dětí. Je žádoucí, aby se věnovaly i jiným činnostem, které by je rozvíjely po stránce pohybové a mentální, např. vyrábění z keramické hlíny, kreslení, skládání obrázků, hraní si na hřišti.

2. 3. 1. Nejen oči, ale také mozek, srdce a metabolismus

„Oči samozřejmě nejsou od ostatního organismu izolované; proto není divu, že podobný útlum zjišťujeme i v jiných částech organismu. V roce 1970 přišli vědci na to, že při sledování televize se mění bioelektrická aktivita mozku zaznamenávaná na elektroencefalogramu (EEG). Zatímco při bdělém stavu spojeném se zrakovou aktivitou převládají v mozku takzvané beta vlny (14-30 Hz), objevují se při zavřených očích, při odpočinku nebo i meditaci pomalejší alfa vlny (8-13 Hz). Zjistilo se, že při sledování televize prudce ubývá beta vln a převládají alfa vlny. Divák se tedy dostává do takzvaného „stavu alfa“. Co to znamená? Vypovídá to o tom, že bdělá, analytická aktivita mozku klesá a člověk se dostává do určitého stavu transu. Z antroposofie Rudolfa Steinera víme, že za normálního bdělého stavu jsou všechna čtyři těla člověka propojena: fyzické, éterné, astrální tělo i lidské já. Stav na prahu bdění a spánku, kdy se Já a astrální tělo z těla fyzického a éterného mírně povysunou, ale neoddělí se docela. A právě k takovým stavům patří i stav transu. Částečná ztráta možnosti zasahování našeho Já do našeho těla se projevuje také změnami metabolismu. Obezita televizních diváků totiž zdaleka není způsobena jen omezením tělesného pohybu a konzumací piva, sušenek a dalších pokrmů, ale také jevem, který odhalili američtí vědci v roce 1992. Třebaže je člověk již před sledováním televize bez tělesného pohybu a v klidu, při sledování televize poklesne jeho spotřeba energie o 12 až 16 procent oproti výchozí hodnotě. To znamená, že při sledování televize spotřebováváme méně energie než při naprostém nicnedělání. Je to způsobeno celkovým utlumením, mohli bychom dokonce

---

⁴⁰ Hradil Radomil, Lidstvo na rozcestí, Hranice 2010, s. 90-91.

řící ochromením organických procesů, což souvisí právě s uváděným poklesem mozkové aktivity, respektive s nuceným částečným rozpojením našich těl.“⁴¹

Televizní divák se krátce po zapnutí televizoru dostává do transu, jeho metabolismus zpomaluje, frekvence srdečního tepu se snižuje o 10 procent, respektive o 420 tepů za hodinu. Divák se ocitá na pokraji usnutí, obrazovka působí skoro jako sedativum, čemuž se tvůrci pořadů snaží zabránit hlučnou zvukovou stopou, výkřiky, výbuchy, zesílením hudby, rychlým střídáním scén. Dochází tak ale k vylučování stresových hormonů do krve. Tělo je tak vystaveno mírné otravě a zároveň si na to zvyká a potřebuje to. Podobně jako u návykových látek televizní divák vyžaduje stres, aby jeho tělo dosáhlo navyklé hladiny stresových hormonů.⁴²

2. 3. 2. Televize a novorozeňata

„Nikoho by asi nenapadlo posadit, respektive položit kojence před televizor. Nicméně matka navyklá každodennímu sledování televize si bude těžko odvykat a sotva si jej dokáže odříct. I kojenci se tak v mnoha domácnostech chtě nechtě stávají konzumenty tohoto média, například při kojení. Především si musíme uvědomit, že televizor odvádí pozornost lidí v místnosti, v tomto případě tedy především matky, která přestává být duchem přítomná. Malá dítě je s matkou velmi bytostně spojeno a svým Já, které je doposud spíše na periferii, jakoby kolem dítěte, vnímá nadsmyslové dění ve svém okolí. Proto také okamžitě registruje matčinu nepřítomnost duchem; ta v něm vyvolává strach, protože je pro něho nepochopitelná a hrozivá. Není to však jen odvádění pozornosti matky, co ruší, ale i neklid vycházející z televizní obrazovky, zvuky, které mají probouzet usínajícího diváka a jsou podle toho nepřirozené a drastické, světelné záblesky při prudkém střídání scén, atmosféra strachu, kterou v lidech vyvolávají všechny ty tragické zprávy nebo násilné činy zobrazované ve filmech. Televizor navíc vydává permanentní vysoký tón o frekvenci 15 625 Hz, který je pro dospělého neslyšný, malé dítě ho však vnímá a tento zvuk v něm vyvolává trvalý stres.“⁴³

---

⁴¹ Hradil Radomil, Lidstvo na rozcestí, Hranice 2010, s. 91-93.

⁴² Hradil, 2010.

⁴³ Hradil Radomil, Lidstvo na rozcestí, Hranice 2010, s. 102-104.

3. INTERNET

„Internet byl původně vytvořen a určen pro výměnu informací, zejména toho typu, pro který se běžně používá název data. Jak se postupně užívání internetu stávalo záležitostí široké veřejnosti, přistupovaly další funkce. V současnosti lze říci, že internet plní v zásadě shodné funkce jako klasická média.“⁴⁴

„Technickým základem internetu je předávání multimediálních informací mezi počítači. Podstatou funkce tohoto zatím nejvyspělejšího komunikačního nástroje je ovšem nikoli technika, nýbrž organizační řešení, založené na myšlence celosvětově volně vytvářené sítě bez centra a prakticky bez výrazného hierarchického členění.“⁴⁵

Na internetové síti můžeme nalézt informace všeho druhu, je zde dostupné vše, na co si vzpomeneme. Můžeme se koukat na oblíbené pořady, hrát hry, nakupovat, chatovat, prohlížet si videa či fotografie, číst knihy, časopisy, noviny, hledat si práci, zjišťovat spoje hromadné dopravy. Možnosti jsou široké. Díky internetu můžeme cokoliv, co nás napadne. Spousta věcí je ale bohužel zneužitelná. Díky spamům a hackerům, kteří se jednoduše dostanou do našich počítačů, notebooků, telefonů a naše údaje mohou jednoduše využít. Lidé si nedávají pozor a zveřejňují osobní údaje, fotografie, kontakty, důvěrné informace. Spousta výrobců a podnikatelů díky tomu vydělává a dělá si reklamu svých produktů.

Internet přináší i spousta nežádoucích aktivit: pedofilie, nebezpečná pornografie, obchodování s bílým masem, organizování zločinu (terorismus), šíření drog, násilí, podvody, finanční kriminalita, rasismus, šíření počítačových virů, zesměšnění úřadů a institucí, porušování soukromí prostřednictvím sítě, nevyžádaná reklama (spam).

Počítačové hry na dětech zanechávají také své následky. Jsou velmi nebezpečné z hlediska možností a své nabídky. Většina her je přístupná až od 18 let, prostřednictvím internetu si je ale mohou snadno a pohodlně stáhnout různě staré děti. V jejich pokojích jich můžeme nalézt hodně. Děti mají možnost sami do takových her zasahovat, často si vybírají střílečky či akční hry, kde mohou jeden druhého zabít a vyzkouší si různé zbraně a jejich účinky. Rodiče se moc nezajímají, jak jejich děti tráví svůj volný čas a nechávají je bavit se, jak chtějí. Může to na ně mít ale značně negativní vliv a poznamená to jejich chování do budoucna.

---

⁴⁴ Musil Josef, Elektronická média v informační společnosti, Praha 2003, s. 163.

⁴⁵ Musil Josef, Elektronická média v informační společnosti, Praha 2003, s. 158.

Internet bere dětem skutečná přátelství. Přestávají navazovat kontakty se svými vrstevníky. Nechodí si s nikým hrát ven, pouze sedí u svých počítačů a prostřednictvím sociálních sítí komunikují s ostatními, aniž by znaly jejich skutečnou identitu. Nenaučí se pomáhat jeden druhému při běžných každodenních problémech, nemají společné zážitky při skutečném objevování světa.

3. 1 Závislost na internetu

Předmětem závislosti může být náhodné surfování či běžná internetová aktivita. Nejčastěji se jedná o prohlížení erotických stránek, chat a hry. Za závislost se považuje např. v USA více než 11 hodin denně strávených u počítače. Většinu závislých tvoří mladí lidé. Závislost na internetu je nemoc stejně jako závislost na drogách. Dopady na psychiku a život jedince jsou obdobné: ztráta smyslu pro realitu, ztráta norem chování, rozpad rodiny, pocit izolovanosti, deprese. Internet je sice levnější než droga, ale stojí hodně času. Nevyhnutelné jsou zdravotní důsledky, které vedou ke ztrátě práce a následně ke kriminalitě stejně jako u drogové závislosti. Podobnost s drogou je i v tom, že surfař se objektivně pokládá za člena specifického internetového společenství stejně náhražkového jako jsou party narkomanů.⁴⁶

3. 1. 1. Facebook

Facebook se stal jednou z nejpopulárnějších sociálních sítí v současnosti. Lidé všech generací se zde setkávají ve dne v noci. Pokaždé je někdo „online“. Umožňuje nám komunikovat s lidmi ze všech koutů světa. Předáváme si nové informace z našeho života, co se nám zrovna přihodilo, kde jsme strávili poslední dovolenou. Sdílíme se svými přáteli fotografie, informace, veškeré údaje, které si zde zveřejníme. Máme možnost filtrovat, zda chceme, aby měli možnost i cizí lidé prohlédnout si náš profil či nikoliv. Vše se dá ale bohužel zneužít. Dospělí se vydávají za někoho jiného a snaží se nalákat malé děti, aby jim sdělovaly důvěrné informace nebo se s nimi dokonce sešly. Vše může být nebezpečné. Měli bychom proto vědět, co děti dělají, s kým si píší a jak tráví svůj volný čas.

---

⁴⁶ Musil, 2003.

4. VÝVOJ DÍTĚTE

4. 1 Etapy vývoje dítěte

Vývoj odkazuje ke změnám od jednoduššího ke složitějšímu. Jde o proces změn, díky kterým může dítě nadále rozvíjet své vědomosti, chování a dovednosti. Postup, jak tento proces probíhá, je u všech dětí v zásadě stejný. Tempo vývoje se však může u jednotlivých dětí lišit, souvisí to s fyziologickou vyzrálostí, zvláště nervového systému, svalů a kostí. Dále je vývoj ovlivňován individuálními dědičnými faktory a specifickým prostředím. Důsledkem působení těch jednotlivých činitelů dochází k výrazným odchylkám ve vývoji dětí.⁴⁷

Tělesný vývoj a růst je do velké míry samostatný proces, který ovládají dědičné faktory a ovlivňuje prostředí. Odpovídá za změny tělesných proporcí a celkových rozměrů. Růst mozku probíhá nejrychleji v prenatálním období a během prvního roku života. Stav tělesného vývoje dítěte slouží jako spolehlivý indikátor jeho celkového stavu a zdraví. Má také přímý vliv na to, nakolik bude schopno dítě využít svého potenciálu ve všech dalších vývojových oblastech, včetně intelektuálního rozvoje.⁴⁸

Jazykový vývoj se definuje jako systém symbolů: mluvených, psaných, posunkových nebo gestikulačních (mávání, mračení, přikrčení se). Je to systém, který umožňuje lidem mezi sebou komunikovat. Normální jazykový vývoj je pravidelný a postupný. Závisí na vyzrálosti jedince a na příležitostech, jaké má k učení. První rok života bývá označován jako předverbální fáze. Jedná se o období, kdy je dítě ve vyjadřování závislé na tělesných pohybech a neřečových zvucích, jako je pláč nebo smích. Pak následuje verbální období, kdy se řeč stává hlavním způsobem komunikace. Děti si postupně osvojují znalost slov a gramatických pravidel. Začínají získávat schopnost řečového vyjadřování. Většina dětí chápe různé pojmy a vztahy mezi nimi dlouho před tím, než je dokáže slovně popsat. Dítě si nejdříve osvojuje receptivní jazyk a pak jazyk expresivní. Jazykový vývoj souvisí s obecným kognitivním, sociálním, percepčním a neurosvalovým vývojem. Dítě také ovlivňuje typ jazyka, který slyší v rodině a v rámci společnosti.⁴⁹

---

⁴⁷ Allen, Marotz, 2002.

⁴⁸ Allen, Marotz, 2002.

⁴⁹ Allen, Marotz, 2002.

4. 1. 1. Prenatální období

„V prenatálním období se vytvářejí všechny potřebné předpoklady pro budoucí samostatný život plodu. Lidský mozek, jehož funkce je základním předpokladem přiměřeného duševního vývoje, se rozvíjí v průběhu celého prenatálního období (a ještě dlouho potom). Vzhledem k tomu je také vnímavý vůči všem možným toxickým vlivům. Je třeba si uvědomit, že v této době není zvýšeně citlivý na působení různých faktorů jenom plod, ale i matka. Organismus gravidní ženy reaguje v důsledku hormonálních změn intenzivněji i na běžné zátěže.“⁵⁰

„Pro rozvoj plodu je důležité spojení s mateřským organismem, který jej po celou dobu prenatálního života ovlivňuje. Funkci spojení mezi matkou a plodem plní placenta. Vzhledem k tomu se jakákoliv změna ve vnitřním prostředí matky projeví i v krvi, která prochází placentou, dalšími možnostmi jsou pohybové a tlakové změny, zvukové podněty.“⁵¹

4. 1. 2. Novorozenecké období

„Novorozenecké období trvá přibližně jeden měsíc. Je to doba adaptace na nové prostředí, které je odlišné od podmínek intrauterinního života. Novorozenec je schopen reagovat pomocí reflexů a vrozených způsobů chování, které mu usnadňují přežití. Zároveň je geneticky disponován k poměrně dlouhodobému zrání a učení. Veškeré projevy chování novorozence jsou závislé na jeho biorytmu, který je charakteristický krátkými časovými úseky bdění. Ty jsou zpočátku vyplněny především aktivitou spojenou s uspokojováním biologických potřeb. Postupně jej lze zaujmout i podněty, které mají jiný význam. Pro vnímání i učení je nezbytný stav bdělosti, kdy je dítě schopné soustředění na tuto činnost. Takový stav ovšem trvá jen velmi krátkou dobu, převážně v řádu sekund. Úroveň bdělosti novorozence je chabá a můžeme ji jen málo ovlivnit. Je to možné např. změnou polohy. Jestliže matka dítě zvedne, je bdělejší, než když pouze leží.“⁵²

„Novorozené dítě má určité zkušenosti v oblasti sluchového vnímání již z doby prenatálního života, a proto umí diferencovat různé zvukové podněty. Má značný rozsah

---

⁵⁰ Vágnerová Marie, Vývojová psychologie I. dětství a dospívání, Praha 2005, s. 63.

⁵¹ Vágnerová Marie, Vývojová psychologie I. dětství a dospívání, Praha 2005, s. 64.

⁵² Vágnerová Marie, Vývojová psychologie I. dětství a dospívání, Praha 2005, s. 68.

slyšení, dovede dobře rozlišovat i vysoké tóny. Tato schopnost se v pozdějším věku ztrácí. Novorozенец dovede vnímat a rozlišovat doteky, teplotu a změny polohy.⁵³

4. 1. 3. Kojenecké období

„Kojenecký věk trvá od jednoho měsíce do jednoho roku. V tomto období dochází k rychlému rozvoji mnoha kompetencí, které jsou předpokladem k postupnému osamostatňování, k němuž dochází v další vývojové fázi, tj. v batolecím věku. V prvním roce života se ve větší míře než dříve projevují individuální rozdíly jednotlivých dětí v prožívání, chování a celkovém vývojovém trendu. Individuálně typický průběh vývoje závisí na dispozičních základech, např. aktivační úrovni, adaptibilitě, vegetativní stabilitě, intenzitě citových prožitků, převažujícím ladění apod. Ale je samozřejmě ovlivněn i učením. Způsob zpracování různých zkušeností je predeterminován vrozenými předpoklady dítěte, např. jeho temperamentem. Neklidné, dráždivé dítě bude vyvolávat jiné reakce než dítě klidné až pasivní a získá tak i jinou zkušenost.“⁵⁴

4. 1. 4. Batolecí období

„Batolecí věk trvá od jednoho zhruba do 3 let. Je obdobím, kdy dochází k výraznému rozvoji mnoha kompetencí i dětské osobnosti. Dítě se stává samostatnějším, aktivním subjektem, vědomým si vlastní existence a svých možností. Charakteristickým znakem této fáze je osamostatňování a uvolňování z různých vazeb, spojené s expanzí do širokého světa. Je to období první emancipace, která je podmínkou dalšího vývoje.“⁵⁵

4. 1. 5. Předškolní věk

Trvá od 3. narozenin po nástup do školy. „Vývoj inteligence a tvořivosti. Schopnost zacházet se symboly se v předškolním věku značně zdokonaluje. Předškolák pochopí princip počítání, naučí se aktivně užívat tisíc slov, ve hře projevuje bohatou fantazii, suverénně kreslí a miluje pohádky. Symbolem je i tematická kresba. První skutečnou „kresbou něčeho“ je obyčejná lidská postava.“⁵⁶

---

⁵³ Vágnerová Marie, Vývojová psychologie I. dětství a dospívání, Praha 2005, s. 69.

⁵⁴ Vágnerová Marie, Vývojová psychologie I. dětství a dospívání, Praha 2005, s. 71.

⁵⁵ Vágnerová Marie, Vývojová psychologie I. dětství a dospívání, Praha 2005, s. 118.

⁵⁶ Říčan Pavel, Psychologie, Praha 2005, s. 269.

4. 1. 6. Školní věk

„Nástup do školy je důležitým sociálním mezníkem. Dítě v této souvislosti získává novou roli, stává se školákem. Doba, kdy tuto roli získá, je přesně časově určena a jako společensky významný akt ritualizována. Dítě projde rituálem zápisu a prvního slavnostního dne ve škole, který potvrzuje jednoznačnost sociální proměny a počátek nové životné fáze.“⁵⁷

„Doba nástupu do školy nebyla stanovena náhodně. Ve věku 6-7 let dochází k různým vývojovým změnám. Většina z nich je pro úspěšné zvládnutí školních požadavků důležitá, i když jejich význam může být různý. Vzhledem k jejich závislosti na zrání či učení představují základ školní zralosti či připravenosti.“⁵⁸

„Školní věk lze rozdělit na 3 dílčí fáze:

1. **Raný školní věk** trvá od nástupu do školy, tj. přibližně 6-7 let, až do 8-9 let.
2. **Střední školní věk** trvá od 8-9 let do 11-12 let, tj. do doby, kdy dítě přechází na 2. stupeň základní školy a začíná dospívat.
3. **Starší školní věk** trvá do ukončení povinné školní docházky, to znamená přibližně do 15 let.“⁵⁹

4. 1. 7. Dospívání

Období dospívání představuje přechodnou dobu mezi dětstvím a dospělostí. V tomto období, od 10 do 20 let, dochází ke komplexní proměně osobnosti ve všech oblastech: somatické, psychické i sociální. Mnohé změny jsou primárně podmíněny biologicky, ale významně je ovlivňují i psychické a sociální faktory, se kterými jsou ve vzájemné interakci. Průběh dospívání je závislý na kulturních a společenských podmínkách. Jedná se o specifickou životní etapu, která má svoje typické znaky v rámci životního cyklu. Dospívání je období hledání, v němž jedinec musí zvládnout vlastní proměnu a dosáhnout přijatelného sociálního postavení.⁶⁰

---

⁵⁷ Vágnerová Marie, Vývojová psychologie I. dětství a dospívání, Praha 2005, s. 236.

⁵⁸ Vágnerová Marie, Vývojová psychologie I. dětství a dospívání, Praha 2005, s. 237.

⁵⁹ Vágnerová Marie, Vývojová psychologie I. dětství a dospívání, Praha 2005, s. 237.

⁶⁰ Vágnerová, 2005.

4. 2 Vývoj předřečové aktivity

„Předřečová fáze zahrnuje postupný rozvoj vokalizace a způsobu jejího využití až na úroveň prvních identifikovatelných a smysluplných výrazů. Tento vývoj je plynulým procesem, dosažený stupeň představuje základ pro rozvoj dalšího.“⁶¹

Dítě si začíná povídat samo pro sebe a cvičí lidskou řeč v monolozích, které mají intonaci vět, ale kterým bohužel není vůbec rozumět. Ani ono tomu samo nerozumí, ale o to vůbec nejde. Je to hra se slovními zvuky, cvičení artikulačního aparátu. Dítě je schopno napodobit naši dospělou zvukovou stránku slov, i když ony myšlenky samy pro něj budou ještě dlouho tajemnou neznámou.⁶²

„Rozvoj řeči je závislý na stimulaci, tj. možnosti slyšet v dostatečné míře mluvený projev, ale i na specifickém chování matky, event. dalších lidí v rodině. Matky, resp. dospělí obecně, dovedou, aniž si to zcela uvědomují, svůj řečový projev adresovaný malému dítěti přizpůsobit jeho potřebám. Na dítě zaměřená řeč je charakteristická zjednodušením formy i obsahu, krátkými větami, vyšší intenzitou zvuku, zřetelnou artikulací a zdůrazněnou intonací. Akcentuje i rozdíly jednotlivých fonémů, takže je děti mohou snadněji rozlišit. Je účinným modelem, protože je srozumitelnější a snáze udrží dětskou pozornost. Jde zřejmě o vrozenou dispozici, protože mateřsky dovedou na kojence mluvit i lidé, kteří nemají s dětmi žádnou zkušenost a nic o jejich potřebách nevědí. Schopnost takto reagovat se poprvé objevuje u dětí středního školního věku. Matějček (1994) předpokládá, že jde o projev jedné z vrozených složek budoucího rodičovského chování. Mateřská mluva nezávisí na sociokulturním kontextu, ani na jazykové příslušnosti, je univerzální, což potvrzuje předpoklad její genetické podmíněnosti.“⁶³

„Matky svůj mluvní projev přizpůsobují vývojové úrovni dítěte, dovedou citlivě reagovat na rozvoj jeho kompetencí. Např. proměna délky řečového projevu má charakter písmene U, na počátku je delší, kolem půlroku se zkracuje a poté zase narůstá. Mění se i obsah, mluva určená malým, 3-4měsíčním kojencům je jednodušší, má výraznější intonaci, její rytmus je pravidelnější. Když je komunikačním partnerem dítěte 6-7 měsíců staré, nemá mateřská mluva již tak zdůrazněnou intonaci a užívá různého rytmu, resp. jej střídá. Příčinou rozdílu v délce řečového projevu je fakt, že sdělení

---

⁶¹ Vágnerová Marie, Vývojová psychologie I. dětství a dospívání, Praha 2005, s. 93-94.

⁶² Matějček, 2005.

⁶³ Vágnerová Marie, Vývojová psychologie I. dětství a dospívání, Praha 2005, s. 93.

určené dítěti mladšímu 6 měsíců má emoční charakter. Mateřská mluva má v této době především funkci afektivní, postupně narůstá její kognitivně sdělovací funkce, mění se poměr obsahu. Matka např. dítěti ukazuje jednotlivé objekty nebo dění a slovně je označuje. Informace určená půlročnímu dítěti musí být krátká, protože jinak by pro ně byla obtížně zpracovatelná.⁶⁴

4. 2. 1. Křik

„Děti křičí již od narození. Tímto způsobem vyjadřují svůj aktuální stav a své potřeby. Mezi 1. a 2. měsícem, v důsledku neurofyziologického zrání, přestává být křik pouhým reflexním projevem regulovaným subkortikálně. Kortikální regulace křiku ovlivní jeho charakter, kojenci začínají produkovat diferencovanější zvuky.“⁶⁵

4. 2. 2. Broukání

Broukání má převážně charakter jednoduché artikulace, která se začíná objevovat přibližně ve 3. měsíci. Děti začínají vytvářet zvuky podobné fonémům, především samohláskám. Broukání bývá často doprovázeno pozitivními emocemi. Tato aktivita má na počátku reflexní charakter a objevuje se i u vrozeně neslyšících dětí. Ale protože není posilována potřebnou zkušeností, tj. zpětnou vazbou, postupně se vytrácí. Slyšící děti v této době s hlasem experimentují způsobem tzv. kruhové reakce, kdy dítě poslouchá svůj vlastní hlasový projev a jelikož je pro ně zajímavý, tak jej mnohokrát opakuje. Vlastní vokální produkce je pro dítě zajímavá a uspokojující, ale zatím není prostředkem k dosažení něčeho, např. ke komunikaci. Jde o fázi předběžného učení potřebného k aktivnímu zvládnutí artikulace základních fonémů rodného jazyka.⁶⁶

4. 2. 3. Žvatláni

„Po 6. měsíci začínají děti žvatlat, kombinovat souhlásky a samohlásky do obvykle dost podobných slabik, které opakují. Už tvoří pouze ty hlásky, které se vyskytují v jejich rodném jazyce. V tomto období je jednotkou řeči slabika. Žvatláni je řízeno kortikálně a je výsledkem interakce vrozených dispozic a učení. Jeho předpokladem je dosažení určité zralosti koordinace mluvidel a propojení sluchového a motorického systému na centrální úrovni. Děti napodobují slyšené řečové zvuky, to

---

⁶⁴ Vágnerová Marie, Vývojová psychologie I. dětství a dospívání, Praha 2005, s. 93.

⁶⁵ Vágnerová Marie, Vývojová psychologie I. dětství a dospívání, Praha 2005, s. 94.

⁶⁶ Vágnerová, 2005.

znamená, že se učí pomocí jazykového modelu, který mají k dispozici. Při nápodobě řečového projevu hraje určitou roli i zrak, děti odezírají a napodobují pohyby rtů, jazyka atd. Děti starší 5 měsíců dovedou integrovat informace z různých smyslových oblastí. Dětské žvatlání, bez ohledu na jejich mateřský jazyk, obsahuje stejné fonémy: b, p, m, d a n. To může být vysvětlením skutečnosti, že v různých jazycích jsou tyto hlásky pro dítě snadno vyslovitelné a jsou užívány ve slovech označujících nejbližší lidi (např. mama, papa, baba). Artikulační schopnosti se rozvíjejí mezi 6.-9. měsícem. Znění hlásek, resp. slabik, i rytmus dětského žvatlání se čím dál víc podobá skutečné řeči. Dítě si všímá, jak lidé na jeho žvatlání reagují, a tato zkušenost je za normální situace posiluje v přesvědčení, že je to dobrý prostředek upoutání a udržení pozornosti (i když k tomuto účelu stále užívá i neverbálních prostředků, tj. gest a úsměvu). Zatím jde hlavně o formu, tj. o potřebu udržet kontakt, a ne o obsah (žvatlání jej ještě nemá nebo jen velmi málo).⁶⁷

4. 2. 4. První slova

V prvním roce života se děti vyjadřují pomocí jednotlivých slov, tzv. holofrází. První slova jsou velmi jednoduchá, jsou zkombinovaná z malého počtu hlásek, které dítě zvládlo ve fázi žvatlání. Skoro žádné z těchto slov není podobné výrazům užívaných k označení daného objektu či situace. Žvatlání poskytuje fonologický kontext, z něhož se základní slova odvozují. Význam slov si děti odvozují od jejich zvukové podoby, z pochopení kontextu situace a chování dospělých. Přibližně ve stejné době, kdy děti začínají říkat první slova, se rozvíjí i jejich neverbální gesta. Symbolická gesta představují různé podněty, přání. Nejdříve dítě využívá neverbálního projevu a poté používá slova.⁶⁸

---

⁶⁷ Vágnerová Marie, Vývojová psychologie I. dětství a dospívání, Praha 2005, s. 94-95.

⁶⁸ Vágnerová, 2005.

5. KOMUNIKACE

„To, co je významné, ať již samo o sobě nebo pro daného jedince nebo druhého jedince nebo pro celé společenství, si lidé sdělují či nesdělují a zároveň to sdílejí či nesdílejí. To je oblast komunikace. Její základní, i když ne jedinou formou, je komunikace verbální. Verbální komunikace je umožňována lidským mluveným jazykem.“⁶⁹

Komunikace je nejdůležitější spojení se světem, pomáhá jedinci dosáhnout na nové informace. Pro kvalitní rozvoj řeči je důležitý správný řečový vzor, který dítěti poskytuje jeho rodina, škola, okolí. Prostředí, ve kterých dítě vyrůstá, jsou nedílnou součástí pro kvalitní řečové dovednosti, které mají úzkou souvislost pro následný rozvoj myšlení, paměti, pozornosti. Rozvoj těchto funkcí je důležitý pro příští vzdělávání jedince.

„Důležitou součástí socializace je rozvoj komunikačních kompetencí, především verbálních. Základní pravidla komunikace, tj. pravidla interakce v dialogu, si děti osvojují již v rozmezí mezi 9. a 18. měsícem. Na konci tohoto období, i když ještě nezvládly řeč, začínají přizpůsobovat svoje neverbální sdělení adresátovi a komunikační situaci podle pravidel analogických těm, které jsou užívány ve verbální komunikaci. Děti mají potřebu komunikovat a tato potřeba stimuluje rozvoj řečových dovedností. Dítě chce upoutat pozornost dospělých a co nejúčinnějším způsobem vyjádřit svá přání, protože to je nezbytný krok k jejich uspokojení. K osvojení řeči je stimulováno i chováním dospělých, kteří preferují tento způsob komunikace.“⁷⁰

„Lidskou komunikaci lze rozebírat různě podle toho, zda:

- se řídíme terminologií kódování a dekodování (komunikovaná zpráva je viděna jako slovní nebo mimoslovní kód);
- se řídíme teorií o uskutečňování záměru a vytváření významů (zpráva je v myslí produktora nedílně spjata s významem a záměrem);
- bereme v úvahu proměňující se kontext, ve kterém se nachází adresát (bereme ohled na toho, s kým mluvíme);

---

⁶⁹ Janoušek Jaromír, Verbální komunikace a lidská psychika, Praha 2007, s. 49.

⁷⁰ Vágnerová Marie, Vývojová psychologie I. dětství a dospívání, Praha 2005, s. 152-153.

■ se díváme na komunikaci jako na dialog, resp. jako na cirkulující komunikační prostředí (paradigma intersubjektivit).⁷¹

„Komunikace má zpravidla svůj účel, smysl. Můžeme také hovořit o funkci, kterou chce splnit nebo kterou bezděčně plní. Každá komunikační výměna plní zpravidla jednu či více funkcí (synchronně nebo asynchronně tím, že od jednoho účelu se přejde ke druhému). Účelem (funkcí) a rovněž dopadem na příjemce dostává komunikace smysl. Chtěl jsem někoho pobavit a on se nyní směje? Chtěl jsem někomu poradit a on teď nad mou radou uvažuje?“⁷²

Komunikování zahrnuje několik funkcí: informovat, instruovat, přesvědčit, vyjednat, pobavit. Informativních, oznamovacích a popisných komunikačních výměn není v běžných situacích mnoho. Mnohdy se jedná o skryté přesvědčování, např. neobjektivní zpravodajství televizních stanic nebo tiskových agentur, kdy informaci doprovází nezjevná či popíraná manipulace. Manipulující produktor nabádá, jak má příjemce zprávě rozumět, co si z ní má vzít a co si o ní má myslet.⁷³

---

⁷¹ Vybíral Zbyněk, Psychologie komunikace, Praha 2005, s. 26.

⁷² Vybíral Zbyněk, Psychologie komunikace, Praha 2005, s. 31.

⁷³ Vybíral, 2005.

5. 1 Druhy mezilidské komunikace podle prostředí a role

„Většina z nás komunikuje odlišně v zaměstnání, doma nebo třeba v obchodě, jinak, jsou-li přítomni jen dospělí nebo i jejich děti, eventuálně je-li přítomen někdo známý. Někdo se může projevat jinak, jsou-li přítomni pouze páni, a jinak mluvit za přítomnosti dam. Každá komunikační situace je jiná a někdy je komunikace jednoho a téhož člověka výrazně odlišná podle prostředí, ve kterém se nachází a uplatňuje. Zamysleme se nad následujícími druhy komunikace, nad tím, jak odlišná může být:

- a) intimní párová komunikace v soukromí, kdy partnery nikdo nesleduje;
- b) soukromá komunikace partnerů, když jsou exponováni na veřejnosti;
- c) jednostranně řízená komunikace s rozdělenými rolami (interview, výslech, přijímací pohovor, rozhovor nadřízené s podřízeným);
- d) neformální, neřízená komunikace v malé primární skupině (rodina, příbuzenstvo);
- e) formální, řízená, zdvořilá komunikace v malé skupině (porada na pracovišti);
- f) komunikace samotného člověka na veřejném prostranství (vystoupení na předvolebním mítinku, ale také „podpisy“ zanechávané na fasádách, graffiti, vylepování nálepek);
- g) komunikace člověka v davu (fanoušci);
- h) komunikace při obchodování, uzavírání smluv apod.;
- i) komunikace prostřednictvím masmédií (živě vysílané telefonáty do rozhlasového pořadu);
- j) interkulturální komunikace (s cizincem, v cizím prostředí).⁷⁴

5. 1. 1. Řeč

„Řeč je nejdokonalejší pohybová aktivita vyskytující se v přírodě, je vlastní pouze lidskému rodu. Utváření řeči je závislé na stavu a výkonnosti smyslových orgánů (orgánu sluchového, zrakového a hmatového), individuální výkonnosti nervové soustavy a na plynulém rozvoji senzomotorických dovedností. Kromě těchto biologických podmínek je rozvíjení řeči dáno společenskými podmínkami, ve kterých se člověk vyvíjí. Řeč a jazyk jsou funkce, které si slyšící dítě, žijící v dobrém a podnětném prostředí, zpravidla osvojí v dostatečné míře v prvních letech života.

---

⁷⁴ Vybíral Zbyněk, Psychologie komunikace, Praha 2005, s. 39.

Soustavně rozvíjená řeč kladně ovlivňuje rozvoj verbální paměti a verbálního myšlení a vytváří dobré podmínky pro společenské soužití člověka v rodině i společnosti.⁷⁵

Řeč je charakterizována třemi podstatnými rysy: sebezapomněním, tj. že si jí obvykle vůbec nevšímáme, nevíme o ní, protože skrze ni se soustředujeme na to, co se v řeči říká. Řeči jako takové si dospělý člověk všimne teprve tehdy, když narazí na nějakou nesnáz v normálním fungování jazyka. Druhá charakteristika řeči je, že není vázaná ke mně, že se obrací k jiným, a patří tedy do „oblasti my“. Řeč je to, co umožňuje rozhovor a vytváří společenství, spojuje já a ty. Třetím rysem je, že řeč je univerzální: na rozdíl od signálů není omezena na žádnou oblast významů ani na to, co je právě přítomné, může a musí vyjadřovat úplně všechno. Řeč je specifickou lidskou schopností. Jedná se o vědomé užívání jazyka jako systému znaků a symbolů ve všech jeho formách. Slouží člověku ke sdělování pocitů, přání, myšlenek. Tato schopnost nám není vrozená, na svět si přinášíme určité dispozice.⁷⁶

Pojmové myšlení úzce souvisí s řečí. Jazyk používáme k vyjadřování našich myšlenek. Vztah mezi myšlením a řečí je poměrně složitý. Piaget předpokládá, že myšlení se zpočátku rozvíjí nezávisle na řeči. Později dítě využívá znaky k vyjádření, že rozumí okolnímu světu. Určitá slova a fráze se mohou objevit, až když porozumí příslušnému kognitivnímu principu. Spolu s rozvojem symbolické funkce nabývá řeč důležitosti pro myšlení.⁷⁷

5. 1. 2. Podmínky správného vývoje řeči

Pro správný vývoj řeči musí existovat dostatek verbálních a nonverbálních podnětů ze sociálního prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. Neporušená schopnost přijímat podněty ze zevního prostředí prostřednictvím smyslů a jejich předávání prostřednictvím přijímacích drah centrální nervové soustavy. Musí být anatomicky a funkčně zdravý centrální nervový systém se senzorickou a motorickou oblastí řeči a dalšími centrálními nervovými spoji, které se vytvářejí během vývoje dítěte v jeho mozkové kůře. Neporušená ústrojí a jejich spoje s CNS, jimiž se verbální komunikace realizuje pomocí mluvidla.⁷⁸

---

⁷⁵ Vaněčková Vlasta, *Výchova řeči sluchově postižených dětí*, Praha 1996, s. 4.

⁷⁶ Klenková, 2006.

⁷⁷ Plháková, 2007.

⁷⁸ Balašová, 2002.

5. 1. 2. 1. Motorika a vývoj řeči

Rozvoj motoriky je velmi důležitý proces nejen pro řeč, ale i pro rozvoj poznávacích činností a sociálního chování. Mluvení se řadí mezi koordinovaný proces jemné motoriky řečového aparátu. Je zde vzájemná spjatost motoriky a řeči. Dialektická vazba je tak velká, že u dětí s narušenou komunikační schopností zjišťujeme sníženou úroveň motorických dovedností a u dětí s narušeným vývojem motoriky pozorujeme opožděný řečový vývoj. Základy motoriky mluvních orgánů byly pozorovány už v intrauterinním životě. Různé aktivity novorozence a kojence sehrávají důležitou roli, i když nesouvisí přímo s mluvením. Primární úlohou sání a žvýkání je přijímání potravy. Současně však představují trénink motoriky mluvních orgánů.⁷⁹

5. 1. 2. 2. Sluch a vývoj řeči

Sluchové vnímání má nevyhnutelnou úlohu pro osvojování řečové schopnosti. Např. při vrozené hluchotě, bez existence sluchu se nemůže spontánním způsobem rozvinout mluvená zvuková řeč. Sluch má důležitou úlohu v období napodobujícího žvatlání – asi po 6.-8. měsíci života. Vlivem vědomé sluchové kontroly dítě začne vyčleňovat hlásky mateřského jazyka a přestává používat zvuky, které ve svém jazykovém prostředí neslyší.⁸⁰

5. 1. 2. 3. Sociální prostředí a vývoj řeči

Na vývoj řeči působí výchovné, verbální a komunikační vlivy, které specificky ovlivňují vývoj řeči. Je důležité si uvědomit, že i ve stadiu, kdy je vývoj řeči u dítěte ještě v předverbální fázi, prostředí už na ně má vliv verbální. Vývoj řeči optimálně stimuluje rodinné prostředí, dále: jesle, mateřská škola, základní škola, které by měly poskytovat správný mluvní vzor. Pokud jde o kvalitu, mělo by jít o prostředí, kde se mluví spisovným jazykem a jehož členové netrpí poruchou komunikačních schopností. Jestliže tomu tak není, sociální prostředí může působit jako etiologický činitel při vzniku poruch řeči. Z hlediska kvality je důležité, aby dítě netrpělo nedostatkem verbálních podnětů.⁸¹

---

⁷⁹ Lechta, 2008.

⁸⁰ Lechta, 2008.

⁸¹ Lechta, 2008.

5. 2 Psychologické proměny komunikace v prostředí internetu

„Vliv internetu na lidskou komunikaci lze hodnotit jako obohacující nebo neblahý. Přesnější je však připustit ty i ony aspekty vlivu nového komunikačního prostředí (nového média a nové technologie) na člověka a věnovat se jejich psychologickým a sociálním rozměrům. Využívání internetu má dopady na kvalitu řeči a myšlení (ochuzování a zužování slovní zásoby, zpragmatictění projevu, anglikanismy, roztěkanost, úsečnost atd.), dopadá na životní styl. Přínosem internetu je umožnění informační dostupnosti a prostupnosti, interaktivnost při výměně zpráv a rychlost při zprostředkování kontaktu.“⁸²

Internet nám umožňuje komunikovat pomocí e-mailů, chatů, ICQ, virtuálních diskusních skupin, umožňuje nám vytváření zájmových komunit, zapojování se do diskusí nebo blogů. Má to ale zjevný psychologický dopad na každého, kdo tento druh komunikace využívá. Kdo si zvykl internet využívat ke komunikaci, jen těžko si dokáže představit, že by se ho dobrovolně vzdal. Díky internetu se změnila naše komunikační návyky. Lidé si mezi sebou začali odesílat sms zprávy místo klasických dopisů. Změnila se kvalita vyjadřování, resp. vyřukávání, mluvíme někdy o samostatném druhu komunikování. Komunikování na internetu působí ale mnohem chladněji a neosobněji. Zvykli jsme si dostávat rychlé odpovědi a komunikace získala jiný rytmus.⁸³

Při komunikaci na internetu dochází k odložení zábran, překonání nesmělosti, ostychu, plachosti. Lidé se dokáží spíše odvázet a otevřeně komunikovat. Je zde velká anonymita, kdy druhý neví, kdo jsem, mohu tedy skrýt svou identitu. Ve virtuálním světě máme možnost mluvit s více lidmi najednou. Mohu chatovat například se šesti lidmi a k tomu mít otevřeno okno ICQ a dopisovat si s kamarádem. O každé nové zprávě mě informuje zvukové znamení nebo blikající jméno na spodní liště obrazovky. Lidé si zvykli rychle komunikovat, nemuset na nic čekat a nepociťovat nudu. Člověk si díky tomu cvičí schopnost myslet na více věcí najednou, je nucen být pohotový. Jedná se o jednu z nejvyhledávanějších výhod internetového komunikování. Tato výhoda klade také na psychiku uživatele nároky, člověk je méně pozorný.⁸⁴

„Zjednodušené sdělování v prostředí internetu poznamenává jazyk syntakticky a sémanticky, kompozičně i stylově. Většinu jazykových změn vysvětluje úspora času,

---

⁸² Vybíral Zbyněk, Psychologie komunikace, Praha 2005, s. 271.

⁸³ Vybíral, 2005.

⁸⁴ Vybíral, 2005.

zrychlení výměn informací a odklon od jazykové krásy ke komunikační utilitárnosti. Hledáme-li hlubší psychologické příčiny a souvislosti zprimitivnění jazyka, můžeme předpokládat, že k ochuzování možností jazyka dochází:

- a) když účastníci reagují rychle, bez promýšlení, bez korektur;
- b) když si účastníci osvojují společně sdílený jazyk s omezenou slovní zásobou, jež jim stačí, a v tomto směru se ovlivňují navzájem;
- c) když mají komunikující nedostatečně kultivovanou slovní zásobu;
- d) když jazyk využívají jako „gesta“, výrazu odporu a vymezení se vůči konformním uživatelům spisovného či knižního jazyka.

Internetem se šíří deformování pravopisu typu „tlaxate wo nicem, xce to...“ apod. Lze to vysvětlit důvody ekonomickými, neboť nový pravopis je rychlejší: „x“ namísto „ch“ znamená použít jednoho úhozu místo dvou, respektuje vynechávání háčeků a čárek a urychluje komunikaci z klávesnic, které nemají hlásky a znaky předepsány. Roli zde však hraje i odpor ke konvenci.⁸⁵

5. 2. 1. Analogový slang

Slovní sdělení v síti mohou být doprovázena dohodnutými značkami, které signalizují obsah komunikace a představují emoční naladění účastníka. V 90. letech 20. století se vytvořil rozsáhlý slovník těchto šifer. Lidé mají potřebu vyjadřovat se neverbálně a sdělovat svoje emoce. Tyto informace, signalizované pomocí obrázků či šifer, dotvářejí celkové sdělení, pomáhají tam, kde se pocity nedají vyjádřit slovy. Každá šifra produktora je tak minimalizovaným informováním o záměru: „Takto mi rozuměj.“ Např. : -)) úsměv, „to je legrace“, „neber to vážně“, „ber to s humorem“.⁸⁶

---

⁸⁵ Vybíral Zbyněk, Psychologie komunikace, Praha 2005, s. 281.

⁸⁶ Vybíral, 2005.

5.3 Teorie neverbální komunikace

Neverbální komunikace zahrnuje oblast, ve které signalizujeme beze slov či spolu se slovy jako doprovod slovní komunikace. Neverbálně komunikujeme:

1. gesty, pohyby hlavou a dalšími pohyby těla;
2. postoji těla;
3. výrazy tváře;
4. pohledy očí;
5. vzdáleností a zaujímáním prostorových pozic;
6. tělesným kontaktem;
7. tónem hlasu a dalšími neverbálními aspekty řeči;
8. oblečením, zdobností, fyzickými a jinými aspekty vlastního zjevu.⁸⁷

„Gesty nejenom symbolicky nahrazujeme slova, ale také ilustrujeme řečené, regulujeme si řeč nebo se pomocí gesta adaptujeme na vzniklou situaci (náhlé ohrožení, příchod druhého, oznámení radostné zprávy). Argyle a Cook (1976) tvrdí, že pohledem získáme tolik informací a tolik jich o sobě vysíláme (ať chceme či ne), že zraková komunikace má klíčový význam v celém sociálním chování člověka. Pohled má také „akční sílu“, srovnatelnou s gesty a slovy: velice snadno můžeme ve druhém člověku navodit pohledem úzkost, zrakem ho můžeme přesvědčovat, prosit atd.“⁸⁸

„Neverbální komunikace využívá člověk k tomu, aby: podpořil řeč (reguloval její tempo, podtrhl a zdůraznil vyslovené), nahradil řeč (ilustroval, symbolizoval), vyjádřil emoci, resp. „zvládl“ prožitek emoce (aby se znovu dostal do emoční „rovnováhy“, adaptoval se), vyjádřil interpersonální postoj (např. pochybování, naléhavost při přesvědčování), uskutečnil sebevyjádření (sebeprezentaci), představil se.“⁸⁹

---

⁸⁷ Vybíral, 2005.

⁸⁸ Vybíral Zbyněk, Psychologie komunikace, Praha 2005, s. 66-67.

⁸⁹ Vybíral Zbyněk, Psychologie komunikace, Praha 2005, s. 70.

5. 4 Mobilní telefony

„Dnes už si naprostá většina obyvatel průmyslových zemí život bez mobilního telefonu nedovede představit a nutno připustit, že výkon některých profesí by byl bez této pomůcky již spojen se značnými těžkostmi. Počet mobilních telefonů používaných na celém světě je odhadován mezi třemi a čtyřmi miliardami, v České republice připadá dokonce 1, 3 mobilního telefonu na osobu, včetně malých dětí a seniorů.“⁹⁰

Mobilní telefon se za pár let velmi změnil a ovládl nejen svět lidí, ale dotýká se i ostatních přírodních říší. Přinesl změnu ve způsobu mezilidské komunikace, ale také velká zdravotní rizika. O těch se u nás příliš nehovoří, zatímco v zahraničí jsou předmětem diskusí a vyšetřování vlivu mobilního telefonu na lidské zdraví.⁹¹

Mobilní telefon funguje na základě toho, že se hlas musí digitalizovat a přenést prostorem pomocí elektromagnetického pole (EMP) vytvářeného za tímto účelem. Zároveň přijímá a vysílá příslušné frekvence. Technologie GSM používá dvě o rozmezí 900 MHz a 1800 MHz, je to oblast vysokofrekvenční patřící mezi mikrovlny. K tomu jsou dále potřeba vysílače, které vytváří elektromagnetické pole. Toto vysokofrekvenční pole je pro přírodu velmi cizorodé a dochází během posledních desítek let k velkému zatížení životního prostředí. Hlavní otázkou přitom je, jaký má toto pole účinek na živou buňku, tkáň a organismus.

„V srpnu 2000 zveřejňuje Neil Cherry studii, nazvanou *Záření mobilních telefonů jako závažné biologické a zdravotní riziko*, v níž provedl vyhodnocení dosavadních studií zabývajících se tématikou biologických účinků EMP. Dospívá zde k závěru, že již byly vědecky prokázány neurologické změny (změny mozkové aktivity, EEG a reakční doby s následnými symptomy ztráty paměti, bolestí hlavy, vyčerpáním, poruchy koncentrace a závratí), snížení schopnosti učení, poruchy spánku, změny metabolismu mozku, nárůst neurodegenerativních onemocnění včetně Alzheimerovy nemoci, vysoce průkazné zvýšení propustnosti hematoencefalické bariéry, zvýšení rizika sebevraždy, změny krevního tlaku a srdečního rytmu, zvýšení výskytu srdečních chorob a zvýšení úmrtnosti při infarktech, oslabení imunitního systému, změny DNA, zvýšení výskytu rakoviny, atd.“⁹²

---

⁹⁰ Hradil Radomil, Lidstvo na rozcestí, Hranice 2010, s. 129.

⁹¹ Hradil, 2010.

⁹² Hradil Radomil, Lidstvo na rozcestí, Hranice 2010, s. 137-138.

„V dubnu 2008 vydali odborníci z Ruské národní komunikace pro ochranu před neionizujícím zářením (RNCNIRP) rezoluci *Děti a mobilní telefony: zdraví budoucích generací je ohroženo*. V této rezoluci vysvětlují, proč jsou děti vzhledem ke své fyziologii a anatomii ohroženy při používání mobilního telefonu více než dospělí. Děti používající mobil jsou podle autorů rezoluce ve zvýšené míře vystaveny poruchám paměti, poruchám pozornosti, snížení mentálního a kognitivního výkonu, poruchám spánku a epilepsii. Ve věku dvacet pět až třicet let lze u nich předpokládat výskyt nádorů mozku a sluchového nervu, ve věku po padesátce pak Alzheimerovu nemoc, deprese a další degenerativní poruchy CNS. Děti by proto neměly používat mobilní telefony jen ve skutečně naléhavých případech a ani dospělí by neměli telefonovat déle než patnáct minut bez přerušení.“⁹³

Lidé vlastní mobilní telefony převážně z důvodu, aby si mohli zavolat pomoc, kdyby se jim nebo někomu jinému něco stalo. Místo abychom měli důvěru v sami sebe a v moudrost osudu, máme strach z neznáma a pomocí moderní techniky chceme mít nad vším moc a vyžrát nad neznámem či osudem. Bez mobilního telefonu si dnes už řada lidí nedokáže svůj život představit. Pro mnoho z nich by to byla katastrofa, kdyby neměli možnost být v neustálém kontaktu se svým okolím. Podle průzkumů telekomunikačních společností více než polovina uživatelů svůj telefon nikdy nevypíná. Britští odporníci zjistili, že padesát tři procent lidí pociťuje úzkost, jakmile ztratí signál nebo se jim vybije baterie. Hovoříme dokonce o „nomofobii“, jedná se o abstinenční příznaky a projevující se závislost na mobilech.⁹⁴

---

⁹³ Hradil Radomil, Lidstvo na rozcestí, Hranice 2010, s.157-158.

⁹⁴ Hradil, 2010.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo zjistit vliv médií na celkový rozvoj dítěte. Při zkoumání odborné literatury jsme se dozvěděli o škodlivosti záření z televizorů, mobilních telefonů, vysílačů, které nepříznivě ovlivňují zdravotní stav lidí. Víme o hrozbě nádorů a poruch chování u dětí. Média velmi silně působí na naše smyslové orgány. Ovlivňují náš každodenní život.

Média zvyšují emocionální a postojovou ovlivnitelnost. Děti přichází o představitivost, fantazii, snění. Postupně se jim kazí oči, mění stravovací návyky a mají nedostatek pohybu.

Televize, internet, rádio, mobilní telefon, toto vše je velmi návykové a většina lidí si bez těchto vymožeností nedovede představit svůj život. Stali jsme se obětí dnešní doby a udávaného trendu. Většina lidí po příchodu domů ihned zapne televizi či si pustí rádio a má to minimálně jako zvukovou kulisu. Děti si hrají a při tom jim běží televize, díky tomu se nesoustředí na hru, jsou roztěkané, nesoustředěné a ve stresu. Internet se stal dennodenní nutností a závislostí. Když nejsme připojeni, jako bychom nebyli. Všude se snažíme být v kontaktu se svými přáteli, rodinou, čteme e-maily, sledujeme novinky ze světa. Internet si pořizujeme do telefonů, notebooků, tabletů, jen aby nám něco neuniklo.

V dnešní době si nedokážeme představit život bez médií. Neměli bychom ale být jejich otroky a nevěnovat jim veškerý svůj volný čas. Děti jsou často pohlcené obrazovkou a nevnímají okolní svět, jejich život se odehrává mimo realitu. Děti touží být jako jejich kreslení hrdinové. Oblékají se podle nich, chovají se stejně jako oni.

Bylo by dobré, kdyby rodiče ovlivňovali volbu pořadů, které jejich děti sledují. Další možností je sledovat pořady společně s dětmi a vysvětlovat jim běžící scény. Ve školách by učitelé měli mluvit s dětmi o vlivu a působení televize, internetu. Je důležité, aby děti byly informovány, co je dobré a co je špatné.

Děti by se měly naučit trávit volný čas i jiným způsobem než sledováním médií, např. pobývat v přírodě, sportovat, věnovat se koníčkům. Rodiče by jim měli pomoci jejich volno vyplnit hodnotnými aktivitami.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ALLEN, K. E., MAROTZ, L. R., *Přehled vývoje dítěte od prenatálního období do 8 let*. 2. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2005. ISBN 80-7367-055-0.

BALAŠOVÁ, J., *Kapitoly z logopedie*. 1. vyd. Praha: UJAK, 2002. ISBN 80-86723-05-4.

BIDDULPH, S., *Proč jsou šťastné děti šťastné*. 4. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2008. ISBN 978-80-7367-496-0.

BUERMANN, U., *Jak (pře)žít s médii: příležitosti a hrozby informačního věku a nové úkoly pedagogiky*. 1. vyd. Hranice: Fabula, 2009. ISBN 978-80-86600-58-1.

BURTON, G., JIRÁK, J. *Úvod do studia médií*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principia, 2003. ISBN 80-85947-67-6.

HRADIL, R., *Lidstvo na rozcestí*, 2. vyd. Hranice: Fabula, 2010. ISBN 978-80-86600-66-6.

ILOWIECKI, M., ŽANTOVSKÝ, P. *Manipulace v médiích*. 1. vyd. Praha: UJAK, 2008. ISBN 978-80-86723-50-1.

JANOŠEK, J., *Verbální komunikace a lidská psychika*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2007. ISBN 978-80-247-1594-0.

JIRÁK, J., KÖPPOVÁ, B., *Média a společnost*. 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2003. ISBN 80-7178-697-7.

KERIN, H., MEHLOVÁ, Ch., NOLZ, H., et al., *Přehled psychologie*. 3. vyd. Praha: Portál s. r. o., 2006. ISBN 80-7367-121-2.

KLENKOVÁ, J., *Logopedie*. 1. vyd. Grada Publishing, a. s., 2006. ISBN 80-247-1110-9.

LECHTA, V., *Symptomatické poruchy řeči u dětí*. 2. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2008. ISBN 978-80-7367-433-5

MATĚJČEK, Z., *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2005. ISBN 80-247-0870-1.

MUSIL, J., *Elektronická média v informační společnosti*. 1. vyd. Praha: Votobia, 2003. ISBN 80-7220-157-3.

PLHÁKOVÁ, A., *Učebnice obecné psychologie*. 1. vyd. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1499-3.

ŘÍČAN, P., *Psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2005. ISBN 80-7178-923-2.

VÁGNEROVÁ, M., *Vývojová psychologie I. dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

VANĚČKOVÁ, V., *Výchova řeči sluchově postižených dětí v předškolním věku*. 1. vyd. Septima, 1996. ISBN 80-85801-83-3.

VLASTNÍK, J., *Televizní násilí a zákon*. 1. vyd. Olomouc: Votobia, 2005. ISBN 80-72220-245-6.

VYBÍRAL, Z., *Psychologie komunikace*. 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2005. ISBN 80-7178-998-4.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Vyhnálek, Jan. Vliv násilí v médiích na vývoj dětí. [online]. 2005 [cit. 25. 8. 2011]. Dostupné z WWW: < <http://www.rodina.cz/clanek4514.htm>>.

ČASOPISY

Hrdličková, Lucie. Mají média zásadní vliv na agresivitu? *Psychologie dnes*, 2009-, roč.15, č. 11, s. 30-31. Praha: Portál, s. r. o., ISSN 1212-9607.

Vajnerová, Ivana. Reklamní slogany jsou dětem bližší než Ladovy říkanky. *Psychologie dnes*, 2009-, roč. 15, č. 9, s. 50-53. Praha: Portál, s. r. o., ISSN 1212-9607.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Jitka Vodičková

Obor: Speciální pedagogika - vychovatelství

Forma studia: Prezenční

Název práce: Vliv médií na celkový rozvoj dítěte a na rozvoj jeho komunikačních dovedností

Rok: 2012

Počet stran textu bez příloh: 44

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů české literatury a pramenů: 22

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 0

Počet internetových zdrojů: 1

Vedoucí práce: PaedDr. Vlasta Vaněčková

